

KONSULTACIJE I VALIDACIJE SA GRAĐANIMA ZA RAZVOJ JAVNIH POLITIKA U SKLADU SA EU STANDARDIMA

ODGOVOR NA RIZIKE I PRETNJE

PO DRUŠTVENU BEZBEDNOST I

LJUDSKU SIGURNOST U MESNIM

ZAJEDNICAMA U NOVOM

PAZARU, SJENICI I TUTINU

Konsultacije i validacije sa građanima za razvoj javnih politika u skladu sa EU standardima

*odgovor na rizike i pretnje po društvenu bezbednost i ljudsku sigurnost u mesnim zajednicama u Novom Pazaru, Sjenici i Tutinu
(kvalitativno i kvantitativno istraživanje)*

Novi Pazar, Sjenica i Tutin
2021.

O projektu:

Ova publikacija nastala je u okviru projekta “Evropa sa nama: promocija EU vrednosti u jugozapadnoj Srbiji u kontekstu oporavka od COVID-19” koji je podržan od strane ambasade Nemačke u Srbiji. Projekat ima dva osnovna cilja – da unapredi kapacitete i znanja trenutnih i svih budućih pružalaca usluga i donosioca odluka na lokalnom nivou i da uspostavi mehanizam kontinuiranog učenja i izgradnje kapaciteta osoba koje zagovaraju javne politike u skladu sa EU vrednostima na lokalnom nivou.

I OKVIR

Sandžak je jedan od najnerazvijenijih regiona u Srbiji, suočen sa brojnim izazovima, rizicima i pretnjama po ljudsku sigurnost i društvenu bezbednost, uključujući radikalizam i ekstremizam, koji kreiraju nesigurno okruženje u svakodnevnom životu građana i građanki. Pored toga, Sandžak je jedan od regiona sa najvećim kulturnim, etničkim i verskim različitostima u državi, što stvara dodatne izazove i tenzije. Iako je region relativno stabilan, brojne nesigurnosti koje se pojavljuju sugerišu da je potrebno preduzeti koordinirane mere u cilju prevencije postojećih rizika i mogućih pretnji.

U kontekstu Novog Pazara, Sjenice i Tutina mapiran je niz izazova, rizika i pretnji po ljudsku sigurnost koji se trebaju **prevesti u konkretne javne politike, u skladu sa EU praksama i pretpristupnim obavezama**: visoka nezaposlenost i siromaštvo; institucionalna nesigurnost i odsustvo poverenja u institucije; nedostatak vladavine prava i korupcija; podele, antagonizmi i nizak socijalni kapital zajednice; mnoštvo suprotstavljenih grupa duž političkih, verskih i etničkih linija i dugogodišnji konflikti koji nisu rešeni; porast socijalne isključenost, izolacija i moralni relativizam; stalni osećaj lišavanja, povređenosti, nepravde i beznađa; normalizacija i legitimizacija nasilja; netolerancija i odsustvo prostora za dijalog i razmenu, dekonstrukciju narativa nesigurnosti i ekstremističkih narativa.

Lokalni i nacionalni politički i društveni akteri instrumentalizuju pojedinačne sigurnosne izazove i bave se njima ne da bi ih eliminisali nego da bi ih držali pod kontrolom te ih u konačnici eksploatisali. Ključ za dobar deo rešenja novopazarskih sigurnosnih izazova nalazi se u rukama centralnih vlasti. Međutim, Beograd održava status quo stanje time što Vlada iz mandata u mandat kooptira lokalne političke aktere i čini ih suvlasnicima, i aktivnim sudeonicima problema, umesto nosiocima rešenja. Izazovi se gomilaju i narastaju, i zajednica sve manje veruje u mogućnost sistemskih rešenja. Neizvesnost, strah, razočaranost, frustracije, nesigurnost i beznađe dominiraju u opštem raspoloženju građana.

Paralelno sa ovim procesom socio-političkog rastakanja, različiti akteri, javne institucije, organizacije, mediji, firme, udruženja, neformalne grupe i istaknuti pojedinci daju svoje doprinose stabilizaciji, sanaciji i unapređivanju stanja na lokalnom nivou i približavanju „slobodi od straha i uskraćenosti“. Nažalost, zbog manjka koordinacije i koherencije delovanja, ali i primarno zbog veličine izazova s kojima se grad suočava, ne postoji i adekvatan nivo percepcije tih napora, nego se stvara iluzija pasivnog grada koji je rezigniran i prepušten destruktivnim tokovima.

Region Sandžaka je jedan od najnerazvijenijih regiona u Republici Srbiji. Istovremeno, to je kulturno, etnički i verski najkomplicovaniji deo zemlje, karakterisan stalnom, kontinuiranom napetošću i značajno ugroženom percepcijom ljudske sigurnosti¹. Kombinacija ekonomske nerazvijenosti (što rezultira izuzetno visokom stopom nezaposlenosti u opštoj populaciji, a posebno mladih) i prilično osetljivog kulturnog stanja podložnom manipulaciji od strane nacionalističkih političkih snaga i grupa ekstremne desnice čini Sandžak poslovičnim buretom baruta.

Ovaj region je identifikovan kao "krizno žarište niskog inteziteta", gde su mladi ljudi jako izloženi neodgovornom i štetnom uticaju mnogih političkih stranaka koje doprinose radikalizaciji mladih i javne

¹ Nedelja sigurnosti u Jugoistočnoj Srbiji, Produkcija mreža

sфере koja bi umesto toga trebalo da služi za promociju i jačanje vrednosti multikulturalnog, tolerancije i multikulturalnog društva.

Ekstremizam i radikalizam jesu zaživeli u gradu i regionu, ali se još uvek drže na odstojanju i to prvenstveno zahvaljujući zaostavštini sekularizma i naporima civilnog društva. Međutim, s obzirom da je Novi Pazar dokumentovano regionalni centar za trgovinu oružjem, ilegalnim drogama i ljudima, a uz to je još i centar za regrutaciju za učešće u oružanim sukobima na bliskom istoku (još uvek mali, ali rastući broj² mladih učestvovao je i poginuo³ na prvim borbenim linijama u Siriji) društvo u celini, a i OCD nalaze da je sve teže boriti se, raskrinkati i dekonstruisati netolerantne i nasilne pristupe, ekstremističke poglede na svet i sistem vrednosti koji radikalističke snage pokušavaju nametnuti. Iako internet omogućava pristup bogatim obrazovnim iskustvima, dobroj zabavi, kao i priliku da se povežu sa prijateljima širom sveta, to takođe stvara brojne rizike kojih mladi ljudi i njihovi roditelji nisu uvek svesni, naročito u kontekstu govora mržnje, zagovaranja nasilja i radikalizacije.

Istovremeno, međuetnički odnosi unutar zajednice su tako zategnuti da bošnjačka i srpska zajednica žive u suštini paralelne, odvojene živote u gradu, sa vrlo malo kontakta i komunikacije na nivou grupa. Većina interakcija koje se mogu uočiti se dešava na internetu, putem brojnih foruma, portala i Facebook grupa u kojima je govor mržnje norma i gde se, na primer, mladi ratnici u Siriji i Ukrajini podržavaju, slave i podstiču u njihovim samoubilačkim poduhvatima.

Jedina oblast u kojoj se periodično intenzivira međuetnički dijalog su stranačke politike, posebno u periodu post-izborne distribucije mesta u lokalnim institucijama. Kao posledica svega toga, govor mržnje (često neprimećen kao takav) postepeno postaje norma u ukupnom društveno-političkom kontekstu i javnoj komunikaciji u Sandžaku, negativno utičući na sve nivoe društva, pogotovo na međuetnički i multikulturalni aspekt života u lokalnoj zajednici.

Grad Novi Pazar je administrativni, obrazovni i poslovni centar šireg regiona Sandžaka, njegova populacija od 125.000 ljudi je duboko pogođena ekonomskom krizom i gotovo potpunim odsustvom stranih direktnih investicija, sa stopom siromaštva koja se kreće oko 40% i stopom nezaposlenosti od 52,5% (čak i višom među mladima⁴). Pored loše infrastrukture i ekonomskog kolapsa, javne institucije⁵ se doživljavaju kao korumpirane i nesposobne za definisanje i primenu koherentne javne politike da bi se pozabavile ovim ozbiljnim izazovima.

Diskurs ne uvažavanje drugog i drugačijeg, insistiranje na nepomirljivim razlikama između političkih, etničkih i verskih grupa u Sandžaku ne koristi samo političkim protivnicima, kreatorima politike i medijima, već se takođe uvukao u opšti diskurs, duboko utičući na osećaj identiteta među mladim ljudima čiji je primarni osećaj identifikacije zasnovan na etničkoj pripadnosti i religiji⁶.

Ono što ostaje potpuno zanemareno i postepeno tone u kolektivni zaborav je idiosinkratični kvalitet Sandžaka, njegove pojedine istorijske i kulturne osobine koje su evoluirale kroz vekove povezanosti i saradnje između njegovih različitih verskih i etničkih grupa. Ovi kvaliteti poseduju ogroman potencijal

² Sirijski regrutni centar u Novom Pazaru, Politika

³ Novopazarska omladina gine u Siriji

⁴ Izveštaj o perspektivi I uslovima na lokalnom tržištu rada, publikacija USAIDa

⁵ DamaD, Strukturirani dijaloške konsultacije u Sandžaku: Percepcija korupcije, Novi Pazar, avgust 2014

⁶ DamaD-ove strukturirani dijaloške konsultacije u Sandžaku: Glas omladine, Novi Pazar, Sjenica, Tutin, Nova Varos, Prijepolje i Priboj (maj – jul 2020; april –jun 2021; jul – avg 2021)

za spajanje različitih grupa i jačanje njihovog zajedničkog regiona / sandžačkog identiteta - koji ne bi oslabio niti ugrozio, već štitio pojedine etno-religijske identitete.

II METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA I TEHNIKE

Ovo istraživanje sastoji se od 2 dela – kvalitativnog i kvantitativnog. Dok kvalitativno istraživanje služi da bi se dobio odgovor na pitanja 'kako' i 'šta' i informacije i uvid u stavove, verovanje, percepciju i motive zajednice u kojoj se istraživanje sprovodi, kvantitativno istraživanje treba da nam pruži iscrpnije odgovore na pitanja 'kako' i 'šta', ali i 'koliko', da bi se vrednovalo i kvantitativno izrazilo prisustvo i zastupljenost određenih stavova, mišljenja i verovanja u zajednici u kojoj se istraživanje sprovodi.

Za kvalitativno istraživanje korišćena je metoda fokus grupa odnosno grupnog usmerenog orjentacionog intervjua. Diskusija se vodi na osnovu unapred određenog scenarija, odnosno spiska tema i pitanja koji treba da budu obrađeni tokom diskusije.

Prilikom izbora fokus grupa, vođeno je računa da u jednoj grupi učestvuju odobe približno istog socio-ekonomskog statusa, slične društvene i porodične uloge, sličnih nivoa znanja/zanimanja i starosti. Posebna pažnja poklanja se kulturološkim sličnostima i razlikama učesnika. Vodi se računa takođe o jednakoj zastupljenosti polova i na njoj se insistira koliko je to moguće.

Fokus grupe se koriste za dobijanje ideja za kreiranje strategije i preporuka za pisanje akcionog plana za rešavanje problema koji se javljaju u polju kojim se ovo istraživanje bavi.

Prednost metode fokus grupa jeste dobijanje raznolikih odgovora tokom grupne diskusije i interakcije. Pozitivna osobina ovog metoda istraživanja jeste fleksibilnost u pogledu vremena i prostora, kao i mogućnost modifikovanja ukoliko se za tim pokaže potreba. Ono što je takođe prednost ove metode je što u grupnoj diskusiji postoji više mogućnosti da učesnici iskažu svoje mišljenje, jedni druge podstaknu, dopune, ospore ili osnaže.

Mana fokus grupa može biti subjektivnost, kako tokom vođenja diskusija, tako i prilikom tumačenja rezultata i izvođenja zaključaka i obuhvata mali broj ispitanika. Zato je sprovođenje kvantitativnog istraživanja značajno jer je onogučilo dodatno pojašnjenje potkrepljenje i potvrđivanje zaključaka kvalitativnog istraživanja. Kvantitativno istraživanje se sprovodi u vidu ankete, gde ispitanici popunjavaju upitnik sa pitanjima. Ovaj upitnik je instrument čijim se popunjavanjem dobijaju tražene informacije. Njegove funkcije su da provocira i registruje poželjne informacije. Prilikom kreiranja upitnika, uzet je u obzir nivo obrazovanja, opšta kultura i informisanost ispitanika, tako da su pitanja osmišljena tako da su lako razumljiva za celokupnu strukturu ispitanika, da ne sugerišu odgovor, da ne sadrže nepoznate reči, da njihove pretpostavke nisu vidljive, i da ne sugerišu stereotipne odgovore. Pitanja u upitniku su zatvorenog tipa, sa višestrukim izborom.

Prednost kvantitativnog istraživanja je što se ovom metodom može pokriti veći broj ispitanika, za relativno kratko vreme. Takođe je bitno to što ovakva vrsta istraživanja nije vremenski i prostorno ograničena, kao i da za njegovo sprovođenje nije potrebno mnogo vremena. S druge strane, mana ovakvog istraživanja je što je manje široko od kvalitativnog, što se može desiti da se neke važne teme ne pokriju, ili što se mogu dobiti odgovori koji su manje/više poželjni.

III ISPITIVANA POPULACIJA, TERITORIJA I VREME ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je vršeno u periodu od 1. februara do 1. juna 2021. godine.

Kvalitativno istraživanje je organizovano kroz fokus grupe i validacione radionice. Fokus grupe organizovane su u **10** mesnih zajednica pojedinačno (**Novi Pazar, Sjenica i Tutin**) kako bi se prikupile osnovne refleksije građana na predloge alata razvijenih u projektu (sa fokusom na vodiče za lokalne savete za bezbednost), i **dodatnih 11 fokus grupa** koje su birane na osnovu pripadnosti određenoj instituciji (donosioci odluka, šefovi odeljenja ili radnih grupa) ili ciljnoj grupi građana, sve na teritoriji grada Novog Pazara, Sjenice i Tutina. Ispitivanu populaciju (fokus grupe) činilo je ukupno **171 ispitanik/ca** starosti od 15-70 godina, oba pola. Kao dodatak, sprovedeno je i **kvantitativno istaživanje** po principu slučajnog uzorka, kroz upitnik koji je popunilo **204 građanina**, starosti od 17-60 godina i više.

ORGANIZACIJA ISTRAŽIVANJA

Korišćena metodologija zasniva se na opštim pravilima organizacije fokusnih grupa i ankete (Dobrivoje Mihajlović, Metodologija naučnih istraživanja, FON, Beograd, 2005).

Želeli smo da razgovorom u fokus grupama sagledamo predstave i **razmišljanja građana o javnoj bezbednosti i ljudskoj sigurnosti kao osnovi za promišljanje o javnim politikama u Novom Pazaru, Sjenici i Tutinu koje će biti usaglašene sa EU praksom**. Cilj ovih razgovora je bio da otkrijemo kakvo je razumevanje i kakvi su stavovi građana o sledećim pitanjima:

- Šta znači javna bezbednost a šta ljudska sigurnost?;
- Rizici i pretnje po javnu bezbednost/ljudsku sigurnost prisutni u sredini u kojoj žive;
- Identifikacija rizika i pretnji koji bi mogli ugroziti javnu bezbednost/ljudsku sigurnost u budućnosti;
- Na koji način institucije mogu doprineti ukupnom poboljšanju ljudske sigurnosti, uključujući ekstremizam i radikalizam?

Cilj ovog procesa je takođe bio da se oceni koliko su građani svesni potrebe da se **institucionalizuje odgovor** na pretnje i rizike koji ugrožavaju njihovu sigurnost ili bi je mogli ugroziti – a sve viđeno u **kontekstu EU integracija** i javnih politika koje su poravnane sa EU vrednostima.

Odabir učesnika fokus grupa su za seoske mesne zajednice vršili predstavnici Saveta mesnih zajednica. Održan je grupni sastanak sa predsednicima Saveta mesnih zajednica gde su oni obavešteni o početku istraživanja i zatražena je njihova pomoć u organizovanju fokus grupa. Fokus grupe su formirane metodom 'grudve snega'-obavešteni su predsednici Saveta i građani koji su od ranije poznati OCDa kao aktivni u svojim zajednicima i pozvani da na sastanak povedu po nekoliko građana. Tako je direktnim obaveštavanjem jednog meštana dobijena grupa od 5-10 ljudi. Kada su u pitanju fokus grupe u urbanom delu Novog Pazara, organizovanje je obavljeno na više načina-od strane same OCD direktnim pozivanjem učesnika, ali i kontaktiranjem direktora određenih institucija, koji su dalje delegirali predstavnike svojih institucija. Odabir učesnika nije vršen po principu ugroženosti ili nivoa nesigurnosti.

Održano je 21 fokus grupa ukupno, a od toga u seoskim mesnim zajednicama održano je 10 fokus grupa sa građanima starosti od 25-70 godina, sa ravnomerno zastupljena oba pola. U 7 mesnih zajednice stanovništvo je pretežno bošnjačke nacionalnosti, dok je u 3 bilo pretežno srpske nacionalnosti.

Fokus grupe su brojale 5-11 članova, sa ravnomerno zastupljena oba pola, i zastupljenošću oba etniciteta proporcionalnom etničkom sastavu populacije. Svaka osoba koja je učestvovala u fokus grupama, nakon dobijanja informacije o sadržaju i toku rada grupe, dala je usmeni dobrovoljni pristanak za učešće u grupi i audio snimanje razgovora. Svim učesnicima i učesnicama je zagarantovana anonimnost-njihova imena neće biti navedena prilikom obrade i prezentacije rezultata istraživanja.

Rad svake grupe trajao je 1 - 2,5 sata. Radi obezbeđivanja konzistentnosti i nepristrasnosti, fokus grupe je vodio jedan isti tim facilitatora, na osnovu unapred pripremljenog scenarija. Pored rukovodioca istraživanja, sastancima su prisustvovala još 2 člana istraživačkog tima koji su naizmenično vodili diskusiju i beležili sadržaj razgovora. Tokom rada, razgovor je sniman putem diktafona, a kasnije je izvršeno transkribovanje snimaka.

Kvantitativno istraživanje izvršeno je na uzorku od 204 ispitanika sa teritorije grada Novog Pazara, Sjenice i Tutina. Starost ispitanika kretala se od 17-70 godina, ravnomerno su zastupljena oba pola. Anketa je vršena pomoću upitnika koji je priložen u Aneksu izveštaja. Obučeni tim od 5 volontera upitnike je delio po kafeima, radnim organizacijama, školama, čitaonicama, i drugim javnim mestima. Svim ispitanicima je garantovana anonimnost, što znači da od njih nije traženo da se identifikuju prilikom popunjavanja upitnika. Volonteri su bili na raspolaganju ukoliko je bilo potrebno razjasniti pojedina pitanja.

OBRADA REZULTATA FOKUS GRUPA

Obrada rezultata je vršena deskriptivno-statističkim metodom. Oni su zatim upoređivani i identifikovane su sličnosti i razlike u odgovorima između grupa u seoskim il gradskim mesnim zajednicama, i između određenih institucija.

OBRADA REZULTATA ANKETE

Sumiranje rezultata ankete izvršeno je elektronski, a unošenje rezultata su vršili zaposleni u OCD. Za to je upotrebljen program dizajniran specijalno za tu svrhu. Rezultati su obrađeni statističkom metodom, a klasifikacija rezultata izvršena je po više parametara-starosti ispitanika, nacionalnoj pripadnosti, obrazovanju, radnom statusu, polu, itd.

TOK FOKUS GRUPA I OSNOVNE TEME

Na početku sesije članovi tima su se predstavili, objasnili ciljeve istraživanja i način rada u fokus grupi. U tu svrhu učesnicima su podeljeni lifleti sa nekim osnovnim smernicama vezanim za ljudsku sigurnost, da bi im se približilo predmet istraživanja. Nakon toga, dobijena je usmena saglasnost od svih prisutnih da se razgovor može snimati. Sledio je dogovor o pravilima rada-svi učestvuju, svaki odgovor je vredan i nema tačnih niti pogrešnih odgovora, ne govori više osoba u isto vreme, ne prekidamo jedni druge;

ako je nekom potrebno objašnjenje, zatraži ga od facilitatora. Lična iskustva su dobrodošla ukoliko pojedinci žele da ih podele sa grupom, ali neće biti nikakvog pritiska.

Facilitatori su se dogovorili sa grupom kako će se jedni drugima obraćati. Dogovoreno je da se usvoje termini mladi za studente i učenike, dok su ostali ispitanici građani, i tako će se oni oslovljavati u ovom istraživanju.

Učesnici grupa nisu morali da se predstave, ali su se upisivali u spiskove učesnika, gde su od njih uzeti osnovni podaci-ime, zanimanje, kontakt podaci. Radionice odnosno snimanje razgovora počelo je nakon uvodne reči direktorke OCD. Diskusija je započinjala prvim pitanjem iz scenarija. U toku razgovora razgovor je više puta skrenuo u pravcu koji nije bio tema fokus grupe, a facilitatorke su ga usmeravale na temu radionica.

Nakon svakog postavljenog pitanja, postavljan je niz potpitanja kojima se razjašnjavalo pitanje i učesnicima olakšalo koncipiranje odgovora, ali je vođena pažnja da facilitatori ne nameću svoje stavove.

TOK ANKETE

Anketa je sprovedena na već navedenim mestima, a popunjavanje je trajalo u proseku 15 minuta po osobi. Anketari su prethodno obučeni da razjasne pitanja koja ispitanici nisu dobro razumeli. Struktura ispitanika je sledeća:

		Broj	Procenat
Nacionalna pripadnost	Bošnjak/inja	158	77.5%
	Srbin/kinja	46	22.5%
	Total	204	100.0%

		Broj	Procenat
Stručna sprema	NSS	16	7.8%
	učenik/ca srednje škole	27	13.2%
	SSS	81	39.7%
	studije u toku	47	23.0%
	VSS	23	11.3%
	Master	10	4.9%
	Total	204	100.0%

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

- Analizom sadržaja fokus-grupnih diskusija, kao i rezultata ankete koja je srovedena na gradskom i seoskom području, ustanovljeno je da građani svoju sredinu smatraju osrednje sigurnom. Takođe se može zaključiti da građani nisu u potpunosti zadovoljni radom institucija, službi i organizacija u čijim mandatima je osiguravanje bezbednosti i sigurnosti za građane.
- Nedostatak funkcionalne komunikacije između institucijama, nerazvijeni i neusklađeni mehanizmi i protokoli postupanja, počev od najbenignijih stvari, kao što je uzimanje neke potvrde, pa do mnogo ozbiljnijih, kao što je nasilje, komplikuje ionako složene birokratske procedure. Građani generalno nisu sigurni da se njihovi problemi rešavaju po prioritetu, i podvlače da veliku ulogu u rešavanju problema imaju lični uticaj i veze kako pojedinaca tako i nekih grupa građana. Građani se često osećaju bespomoćno jer se njihov glas ne čuje dovoljno, a pristup institucijama je ograničen. Međutim, građani su svesni i činjenice da sami nemaju dovoljno razvijen osećaj za zajedničko i opšte, i da treba raditi na razvijanju svesti o društveno-korisnom radu, kao i promovisanju volonterskog rada za dobrobit celokupne zajednice. Opravdanje za to mnogi nalaze u tome što su zatrpani ličnim problemima, i što fokusiranost na puku egzistenciju odnosi previše energije i vremena.
- Visok stepen nezaposlenosti, ekonomska kriza i propadanje lokalne ekonomije čine da većina građana, kako mladih, tako i starih ne vidi izlaz niti bilo kakvu perspektivu. Obrazovanje je postalo lako dostupno, ali i obezvređeno, jer ne garantuje uspeh i sigurnost. Mladi sve više traže načine ili da odu iz države u zemlje zapadne Evrope, ili da na neki lak način dođu do sredstava, što mnoge vodi ka sivoj ekonomiji i ne retko kriminalu.
- Generalan dojam je takođe da je većina građana, nakon raspada komunizma, osetila slobodu da praktikuju i javno iskazuju svoje versko opredeljenje, što je nakon decenija zabrana i skrivanja, doprinelo velikom porasti broja verskih objekata, kao i broju aktivnih vernika. Međutim, kako je vreme prolazilo, a ratovi i krize se smenjivali u okruženju, ova sredina je u stalnom strahu da očuva mir i kakvu-takvu stabilnost, istovremeno služeći ka o trusno područje i lako zapaljivo bure baruta čiji fitilj se s vremena na vreme zapali da bi služilo kao dimna zavesa za brojne afere i neuspehe vladajućih garnitura. Kako je kriza sve više potresala celu državu, ljudi su počeli da traže utočište u nekim lako dostupnim stvarima koje su vešti pojedinci i grupe zloupotrebili da one ranjive prigrle il pruže im osećaj pripadnosti, razumevanja, nadu, i često i finansijsku podršku. Zajednica se postepeno radikalizuje, pa se sve više građana pokušava pronaći u aktivnostima koje im omogućavaju da svoje nagomilano nezadovoljstvo kanališu kroz navijačko nasilje, sajber kriminal, vršnjačko nasilje, pa i verski ekstermizam.
- Pripadnici ovakvih, neregistrovanih ili registrovanih grupa kada su se tek pojavili, pre nekih 20 godina, bili su malobrojni i lako uočljivi, jer su se po izgledu izdvajali od drugih. S vremenom, njihov broj se povećavao, a građani su jednostavno navikli na njihovo prisustvo. Raskol u Islamskoj zajednici je mnoge ozlojeđene i razočarane građane naveo da potraže nešto novo čemu će se prikloniti. Polako dolazi i do razmimoilaženja među vernicima koji ne praktikuju

veru na način uobičajen u ovoj sredini, pa sada postoji više od 10 različitih frakcija, škola i učenja, od kojih se neki deklariraju kao miroljubivi, dok mnogi pripadnici ovih grupa ne tajaju da su po usmerenju krajnji desničari. U jednom periodu oni su počeli uzbuđivati javnost ispadima, ali su se posle nekoliko intervencija i hapšenja od strane bezbedonosnih službi povukli. Sredina je manje-više bila indiferentna prema njima, dok se nisu javljali slučajevi pojedinaca koji su izgubili živote na ratištima u Siriji, a ubrzo se saznalo da se iz ove sredine regrutuju uglavnom omladinci, za učešće u "svetom ratu". To je javnost znatno prodrimalo, ali i podelilo na one koji njihovu pogibiju veličaju, i one, na sreću znatno brojnije, koji su takve postupke osudili.

- Međutim, opravdano su se postavila pitanja: Šta učiniti? Kako se boriti protiv ove pojave? Kako identifikovati pojedince i grupe koji su u riziku da pređu granicu?
- Centar za Socijalni rad kao i pedagoške službe u školama s kojima smo razgovarali potvrđuju da su već primili zahteve za pomoć od roditelja dece koja su se priključila radikalističkim grupama. Međutim, osim sporadičnih razgovora sa psiholozima i socijalnim radnicima, porodice nisu mogle dobiti nikakvu dalju pomoć i podršku, zato što ne postoje protokoli, mehanizmi niti uputstva kako se u ovim situacijama treba postupati.
- Ono što je neosporno je potreba za integrisanim odgovorom zajednice na pojavu ekstremizma i radikalizma. Potrebno je uspostaviti jasne procedure koje treba primeniti u datoj situaciji i definisati horizontalne veze i mehanizmi upućivanja. Takođe je potrebno utvrditi lanac odgovornosti, i institucionalizovati multisektorske odgovor na ovu pojavu. U prevenciju uključiti svi - od porodice, preko pedagoške službe, Centra za socijalni rad, veroučitelja u školama, OCD i druge institucije do same policije. Ali, evidentno je da kadrovi nisu uopšte ili u dovoljnoj meri obučeni za rad u ovakvim situacijama, pa je potrebno hitno obezbediti ciljanu edukaciju za predstavnike institucija kako bi mogli u okviru svojih mandata da blagovremeno reaguju u kriznim situacijama, ali i deluju na prevenciji i suzbijanju ove pojave. Saradnja sa Islamskom zajednicom je od izuzetnog značaja, a mnogi građani misle da je upravo Islamska zajednica jedna od ključnih institucija za rešavanje ovog problema.
- Ne treba isključiti ni građane, koji su sami došli do zaključka da je potrebno da oni sarađuju, da problem prijave kada ga uoče, i daju doprinos da zajednica bude sigurnija i bezbednija..
- U tu svrhu, potrebno je takođe učiti iz iskustva zajednica koje su se suočile sa ovim problemom i razvile neke vrste odgovora na ovaj problem, koristiti tuđe dobre prakse i primenjivati ih uz prilagođavanje kad god je to potrebno.
- Aktivnosti koje bi trebalo preduzeti u vezi prevencije i borbe protiv nasilnog ekstremizma trebalo bi da budu koncentrisane na sledeće:
 - Sprečavanje svih oblika nasilja i angažovanja u nasilne grupe
 - Potrebno je raditi preko zajednica i verskih grupa na podsticanju poverenja, dijaloga i međusobnog razumevanja, izgradnji socijalne kohezije i smanjenju marginalizacije i nepravde.

- Stvaranje sigurnog prostora za rad sa drugim mladim ljudima da otvoreno govore o problemima i traže konstruktivna rešenja, bez nasilja, izgradnjom veština nenasilne komunikacije, zagovaranja i saradnje u rešavanju problema.
- Olakšavanje razdvajanja mladih ljudi od nasilnih grupa
- Deradikalizacija - rad sa ljudima koji su se pridružili nasilnim ekstremističkim grupama, tako da oni mogu napraviti novi izbor, koji obuhvata miran pristup rešavanju izvora njihovih frustracija.
- Povezivanje mladih ljudi sa njihovim vršnjacima i osnaživanje mladih da pomažu drugim mladim ljudima da nađu mirnu budućnost za sebe, pričaju o svojim snovima, strahova i težnjama i steknu veštine konstruktivnog reagovanja na konflikte.
- Proizvodnja i naglašavanje novih narativa, aktivna komunikacija i prenošenje narativa koji se suprotstavljaju nasilnom ekstremizmu i priče o miru i pozitivnim uzorima, podsticanje diskusije o budućnosti koju želimo da vidimo za sebe, naše zajednice i naš svet.
- Promocija narativa i ideje o budućnosti bez nasilja putem tradicionalnih medija i novih medija.
- Podsticanje efikasnih i smislenih partnerstava, saradnje između lokalnih i nacionalnih vlasti, institucija, verskih zajednica, OCD, na dizajniranju politike i strategije za sprečavanje i borbu protiv nasilnog ekstremizma.
- Rad sa mladim ljudima, organizacijama civilnog društva, institucijama od značaja, verski uticajnim osobama da se identifikuju drajveri sukoba i marginalizacije.
- Rad na tome da se izgradi poverenje u institucije koje treba da brinu o bezbednosti i sigurnosti promovisući kolaborativni pristup koji povećava sigurnost zajednice i izgradnja poverenje između mladih i bezbednosnih aktera.
- Na osnovu iskustava iz zajednica koje se uspešno suočavaju sa ovim problemom kreirati sisteme i mehanizme za tretiranje ovog problema u našoj zajednici.
- Rad na edukaciji svih relevantnih aktera i usvajanju dobrih praksi kao i primeni strategije i politike koja će biti usvojena na nivou zajednice.
- Integracija zalutalih članova zajednice i sprečavanje regrutacije je dug i težak posao, ali i posao koji se ne može raditi individualno, već zajedničkim naporima svih zainteresovanih stejkholdera, a čiji rezultati imaju pozitivan uticaj ne samo na osobu o kojoj se radi, već i na celu sredinu u kojoj se obavlja. Pored spašavanja individualnih života, radi se o čitavoj mreži porodica, prijatelja, školskih drugova, supružnika, kolega, čiji se kvalitet života znatno unapređuje otklanjanjem potencijalne opasnosti kao što je ekstremizam.

PERCEPCIJA POJMA JAVNE BEZBEDNOSTI I LJUDSKE SIGURNOSTI

u kontekstu potrebnih izmena javnih politika u opštinama Novi Pazar, Sjenica i Tutin

'Bezbednost je kada ne osećaš pritisak da će se desiti nešto loše'.

Postavljeno je pitanje građanima, šta za njih znači bezbedno okruženje za život u njihovoj zajednici. Građani su piznali da nisu mnogo razišljali o tome, i to je pitanje zahtevalo izvesno promišljanje. Stariji građani su pokazali više razumevanja za pojam *bezbednost* jer su pojam povezivali sa vremenom stare Jugoslavije, kada je on bio 'rezervisan' za razne bezbedonosne službe koje su imale veliki uticaj na javni život.

Ono što je karakteristično je da je većina građana bezbednost smeštala van sopstvenih domova, i smatrala državu institucijom koja je odgovorna za očuvanje javne bezbednosti, koja treba da se stara za bezbednost u društvu, kao i da čuva državu od uticaja spolja. Takođe, pojam bezbednost građani vezuju za globalne pretnje. Za njih bezbednost znači ne samo bezbednost na ulici ili otvorenom prostoru, već i na radnim mestima. I dok se bezbednost kao pojam odnosi na državu, sigurnost je većina ispitanih građana shvatila kao neki intimniji osećaj koji se odnosi na čoveka. Većina složila se da su ključni faktori koji određuju da li je okruženje u njihovoj zajednici bezbedno:

- Funkcionisanje pravne države
- Funkcionisanje institucija
- Fizički pristup ustanovama od značaja za zajednicu
- Građani su bezbedni kada su slobodni.
- Javna bezbednost je sloboda kretanja, sloboda govora, sloboda od uznemiravanja, bezbednost u saobraćaju.
- **Bezbednost je odsustvo straha.**
- Javna bezbednost je na javnim mestima. Pod bezbednošću podrazumevamo da ne brinemo kada dete izađe na ulicu da ga ne pogodi zalutali metak, da neko u autobusu ne postavi bombu, kada ode na utakmicu da ne bude prebijeno,...
- Sigurnost zajednice podrazumeva šire kriterijume.
- Na lokalnom nivou se izazovi po bezbednost razlikuju od onih na državnom nivou.

'Svaki čovek treba da ima sigurnost, bez obzira na to koliko drugi pokušavaju da je naruše.'

Građani su mišljenja da je bezbednost stvar trenutka, a sigurnost je pojam koji se odnosi a neki duži vremenski period. Lična sigurnost se obično nalazi u krugu domaćinstva i sopstvene porodice, i intimniji je pojam od bezbednosti. Takođe građani misle da je ljudska sigurnost osnova svega, i značajniji je pojam od bezbednosti

Istraživanje je pokazalo da je za građane okruženje u zajednici je sigurno kada:
Ne postoji kriminal

Ljudska sigurnost je ekonomska sigurnost, zaštićenost od sajber kriminala i zloupotrebe privatnih podataka.

Građani mogu da ostvaruju svoja prava, a nisu samo primorani da ispunjavaju obaveze prema državi;

Zajednica je ekološki sigurna

Kada su politička, verska i nacionalna prava manjina zagarantovana;

Sigurnost je više lični dojam, onako kako se mi osećamo, dok se bezbednost odnosi više na institucije, a manje na čoveka.

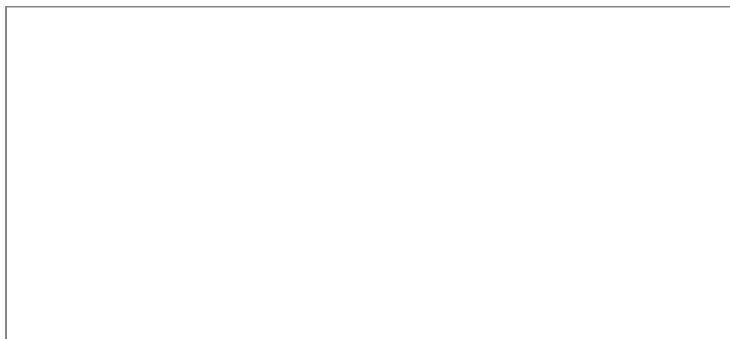
Sigurnost je kada vam sistem daje dostojanstvo, kada jednika može da funkcioniše bez kompleksa.

Preplitanje pojmova bezbednost i sigurnost u odgovorima na ovo pitanje je očigledno, i nije jasna granica između ova dva pojma, što je situacija i u realnom životu u zajednicama. Tako su učesnici fokus grupa rekli i da:

"Javnu bezbednost garantuju institucije, i ako je država bezbedna, ljudi u njoj su sigurniji."

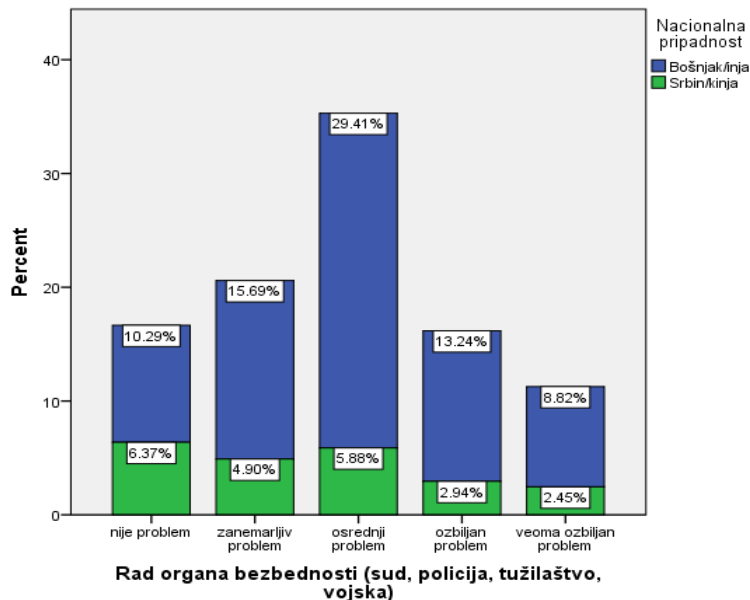
BEZBEDNOST I SIGURNOST U LOKALNOJ SREDINI

Građane su facilitatori zamolili da ocene sigurnost/bezbednost u njihovoj lokalnoj sredini. Nakon prvog pitanja i uvoda, građani su pokazali da prepoznaju tematiku i da se mnogi tekući problemi u njihovoj zajednici mogu svrstati u sigurnosne probleme. Većina građana je svoju zajednicu ocenila prosečno sigurnom, odnosno smatrali su da **ozbiljni bezbedonosni rizici ne postoje kada je u pitanju država**, ali da **ljudska sigurnost nije na visokom nivou**. Većina građana je svoju sigurnost ocenila kao osrednju, pri čemu je samo 3% građana ocenilo da se oseća potpuno sigurno.

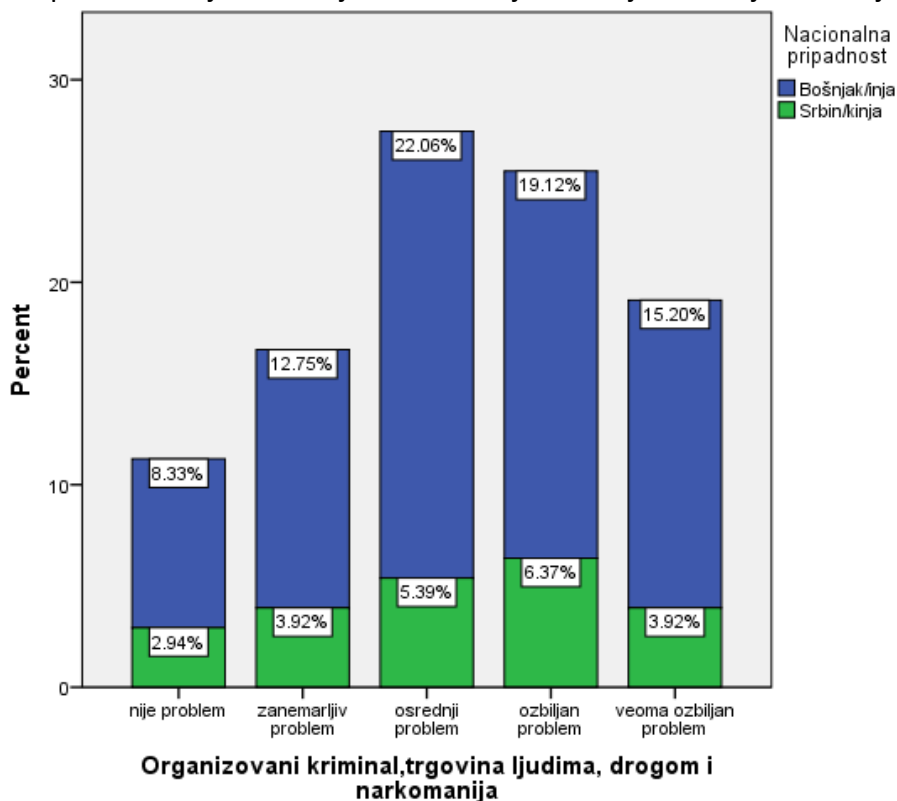

Graf. 1. Osećaj sigurnosti u lokalnoj zajednici

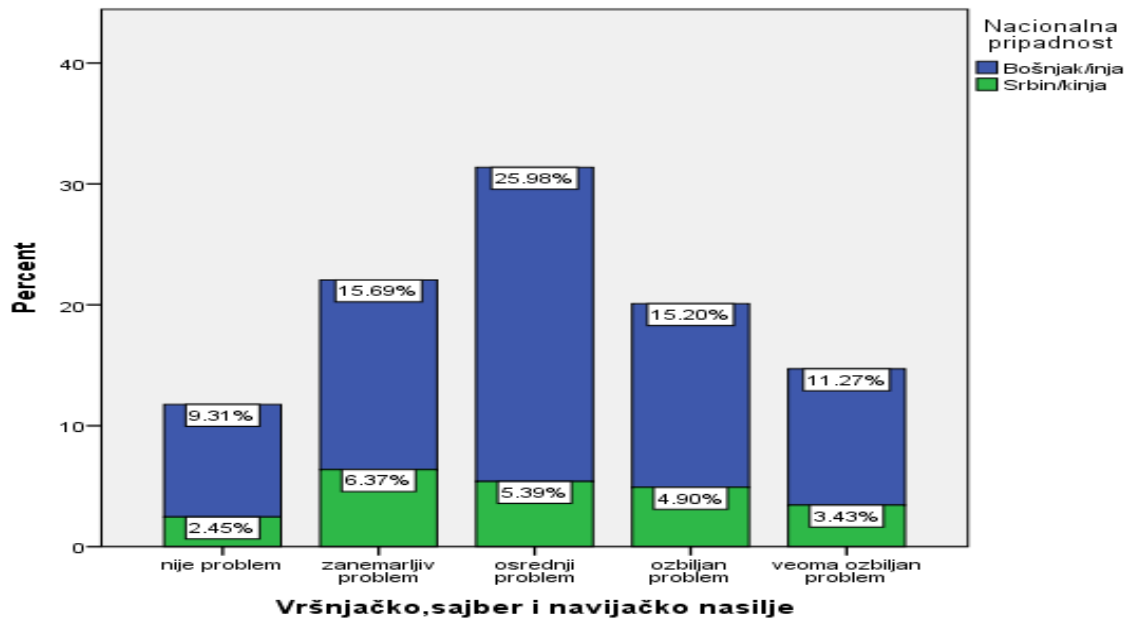
U anketi koja je sprovedena na terenu, građani su se izjasnili o pojedinim činionicima koji čine da se oni osećaju nedovoljno sigurno. Manje od 30% ispitanih građana, izjasnilo se da rad organa bezbednosti nije problem ili je zanemarljiv problem:

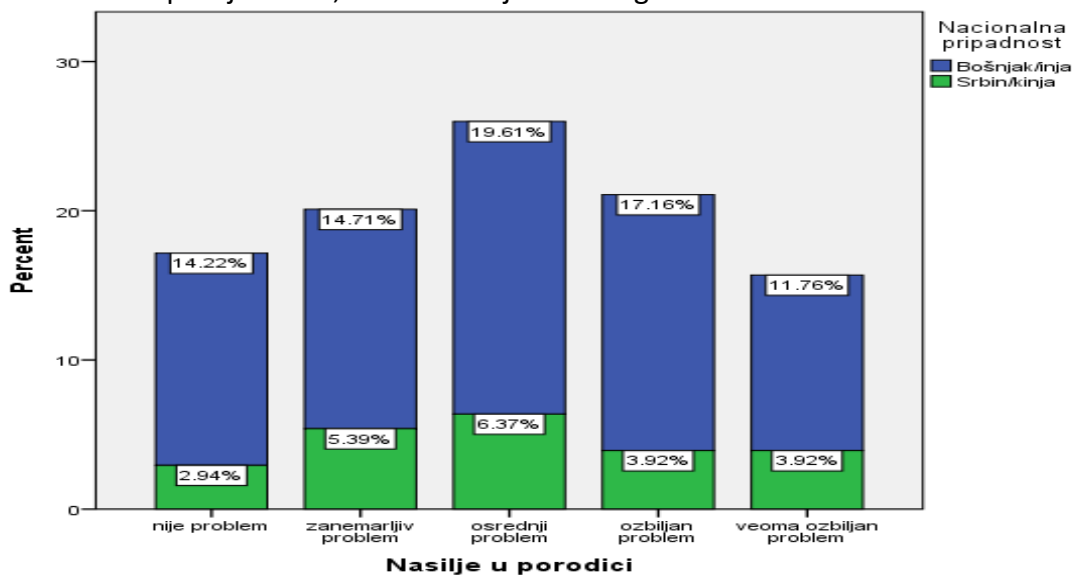
Oko 19% građana smatra da je kriminal veoma ozbiljan problem, dok se više od 70% slaže da kriminal jeste problem u njihovim zajednicama koji zaslužuje da se njime ozbiljno pozabavi:

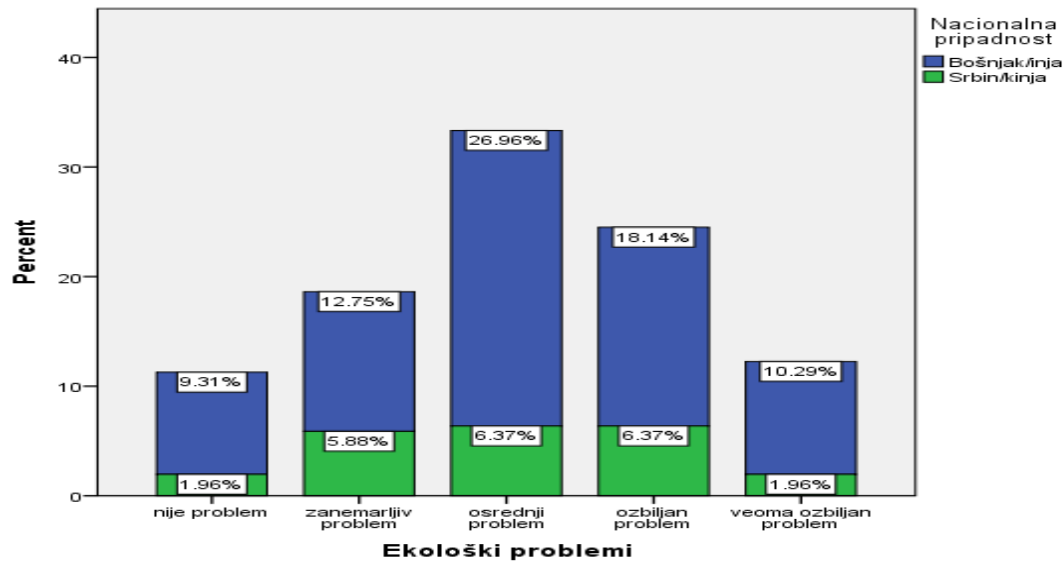
Veliki broj ispitanika prepoznao je vršnjačko i sajber nasilje kao aktuelan problem:

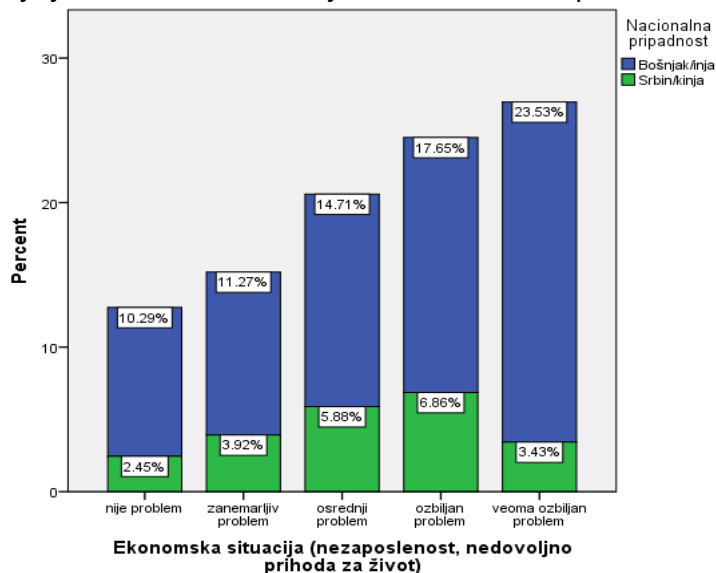
Anketa je pokazala da je nasilje u porodici prepoznato kao problem, iako se u našoj sredini, koja je tradicionalna i patrijarhalna, o tome i dalje nerado govori.

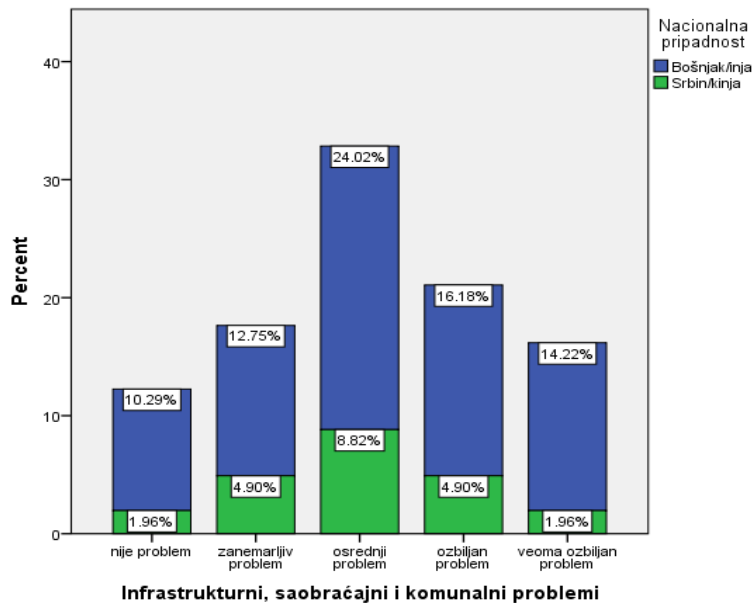
Da je zagađenje životne sredine važan faktor koji utiče na sigurnost ljudi, pokazala je anketa, gde su građani ovaj faktor identifikovali kao činilac koji je bitan deo njihove percepcije sigurnosti:

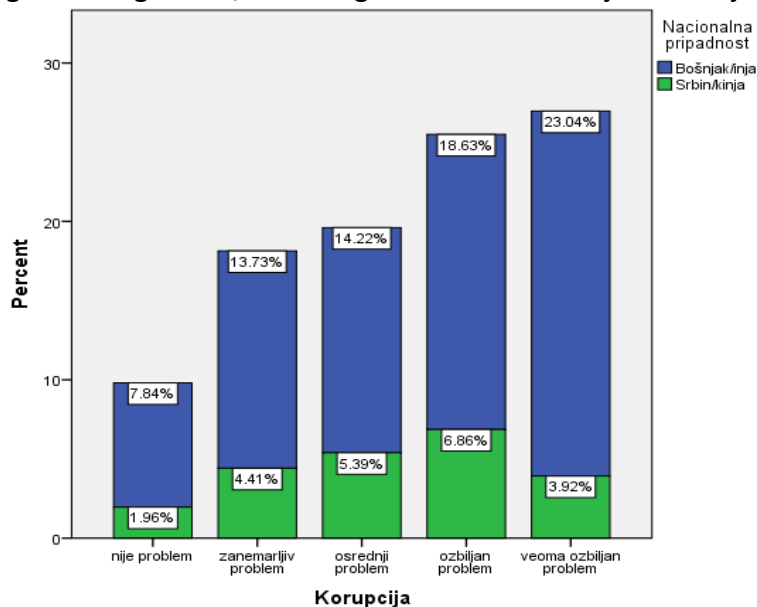
Među faktorima koji utiču na precepciju sigurnosti, važno mesto zauzela je ekonomska (ne)sigurnost, koja je identifikovana kao jedan od osnovnih preduslova osećaja sigurnosti u nekoj zajednici.

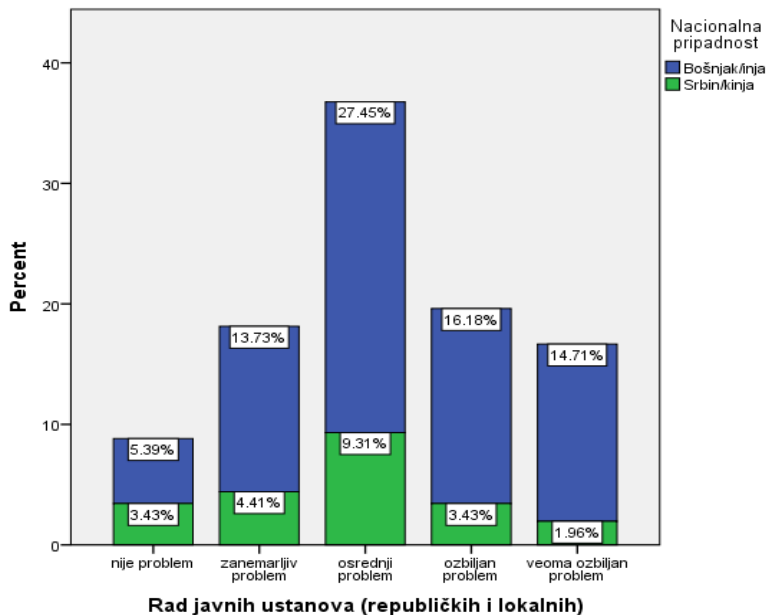
Infrastruktura i komunalni problemi, kao osnovni preduslov normalnog života u nekoj zajednici, nažalost u ovoj zajednici jesu problem, pa je većina građana zaključila da je to osrednji problem, a 16% da je to veoma ozbiljan problem.

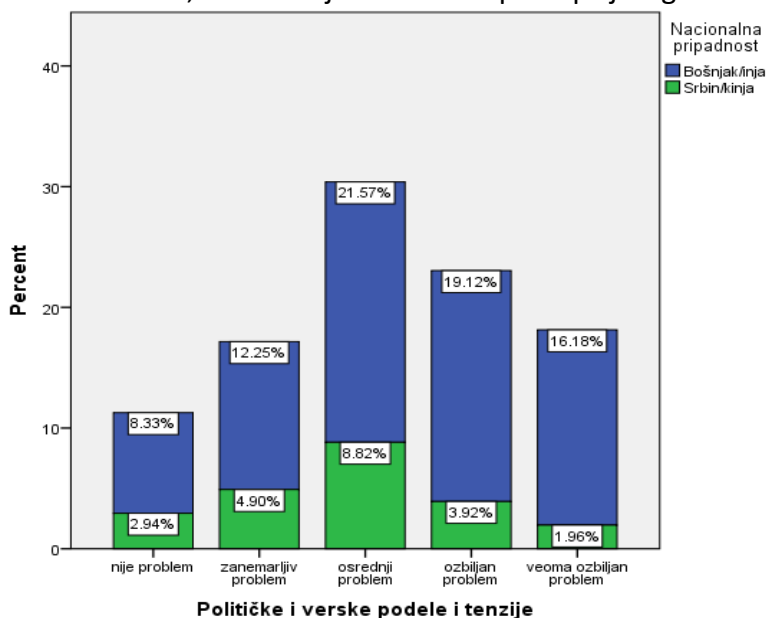
Građani koji su učestvovali u anketi pridali su korupciji važan značaj, odnosno izjasnili su se da im ona ugrožava sigurnost, i većina građana smatra da je to ozbiljan problem.

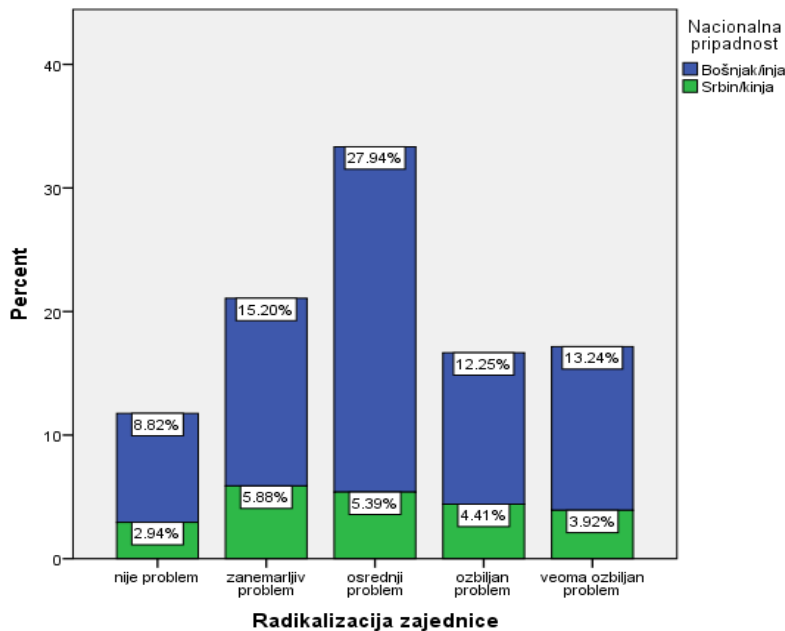
Rad javnih ustanova, kako lokalnih tako republičkih, nije ocenjen visoko.

Javnost u lokalnim zajednicama je odavno podeljena, i stalno je prisutna tenzija između aktera na lokalnom nivou, i to značajno narušava percepciju sigurnosti u ovoj sredini:

Ispitanici su odgovarali il da li im smeta radikalizacija zajednice, na šta su oni odgovorili da su svesni da je radikalizovana pa je taj problem većina identifikovala kao osrednji-veoma ozbiljan problem.

Građani seoskih mesnih zajednica u fokus grupnim diskusijama generalno su iskazali svoje nezadovoljstvo komunalnom infrastrukturom i uslugama, koja je zajednički problem za sve seoske mesne zajednice i predstavlja, po njima, značajnu pretnju po sigurnost. Identifikovano je mnogo problema sa tim u vezi, a oni se generalno mogu svesti na sledeće:

Nepostojanje putne infrastrukture, koja je problem u svim većim selima, a zbog loših i nebezbednih puteva ljudi često stradaju;

- *Još postoje naselja koja nisu obuhvaćena vodosnabdevanjem;*
- *Voda je zagađena, jer ne postoji kanalizacioni sistem, a postoje farme i ugostiteljski objekti;*
- *Nema organizovanog odnošenja smeća;*

Građani seoskih mesnih zajednica smatraju da je njihova *zdravstvena sigurnost na niskom nivou*, i da im je pristup zdravstvenim ustanovama ograničen, što zbog nepostojanja takvih ustanova u njihovim zajednicima, što zbog njihove neažurnosti, korupcije, ili administracije, sa čim se slažu i učesnici fokus grupa sa gradskog područja. Po mišljenju svih građana u tom smislu su stariji ljudi su naročito ugroženi jer u mnogim selima staračka domaćinstva su udaljena od glavnih puteva i zimi su često zavejana i odsečena od sveta. Građani su takođe istakli da nemaju poverenje u zdravstvene ustanove, u kvalitet usluge niti u stručnost lekara, i da se na njih mogu osloniti samo kada su u pitanju manje intervencije ili redovna zdravstvena zaštita. U svim ozbiljnijim slučajevima građani žele da budu prebačeni u veće zdravstvene centre.

- Građani se osećaju jako nesigurnim kada je u pitanju zdravstvo, jer je jako korumpirano i nemoguće je dobiti adekvatan tretman. Po tom pitanju siromašni građani su manje sigurni.
- Zdravstvene službe nemaju kapacitet da odgovore potrebama građana, i nemaju dovoljan obim usluga koje pružaju građanima;
- Ambulante u selu ne pružaju zdravstvene usluge deci, pa su meštani primorani da decu vode u grad na preglede, a često ni odrasli ne mogu da dobije sve usluge na koje imaju pravo, kao što je usluga zubara.

Onemogućen pristup zdravstvenim ustanovama zbog toga što je jako teško ostvariti pravo na zdravstveno osiguranje zbog nemogućnosti da se overe knjižice a opet zbog nemogućnosti da plate porez.

Ekonomska nesigurnost je faktor koji prožima sve ostale faktore. Građani ocenjuju da je nedostatak osnovnih sredstava za život problem koji tišti većinu građana i ugrožava i sve ostale vidove sigurnosti, jer je prava građana mnogo lakše ostvariti ukoliko su primanja veća, zbog korupcije, ali i sistema koji kao takav nije funkcionalan. Seoska domaćinstva uglavnom zarađuju za život baveći se poljoprivredom, a pošto su otkupne cene niske, a gazdinstva nedovoljno razvijena, nema motiva za poljoprivrednike da se ozbiljnije pozabave proizvodnjom. Ne postoji interesovanje za rad u poljoprivredi, pa radna snaga polako postaje problem, a odliv omladine je veliki. Oni su konstatovali da su faktori koji uzrokuju ekonomsku nesigurnost u seoskim zajednicama:

- Proizvodi poljoprivrednih proizvođača, nisu konkurentni na tržištu, zbog zastarele tehnologije i nedostatka intenzivne proizvodnje, njihovi prihodi su svedeni na minimum.
- Mnogo ljudi prisiljeno je da radi u inostranstvu na crno po nekoliko meseci, da bi prehranjivali porodice, jer nema posla.
- Visoki nameti za porez na zemljište.
- Građani sa urbanog područja složili su se da je ekonomska nesigurnost pokretač svih drugih vrsta nersigurnosti. Ekonomija u gradu je u fazi propadanja, dosta pogona više ne radi, investicija nema, a u živote većine ljudi uselila se bespomoćnost i beznađe. Ljudi žive od danas do sutra, nemaju mogućnost da prave planove u vezi sa budućnošću. Veliki procenat nezaposlenih i nizak životni standard velikog broja ljudi čini zajednice jako ekonomski nesigurnim.
- Ljudi koji rade na crno i nisu osigurani su jako ugroženi. Brojevi koje NSZ ima su veći od realnih baš iz tih razloga.
- Ekonomska sigurnost je na jako niskom nivou.
- Velika stopa nezaposlenosti i nedostatak bilo kakve perspektive jako utiču na osećaj nesigurnosti.
- Ekonomska nestabilnost uzrokuje sve ostale poremećaje.
- Čak i ljudi koji rade nesigurni su i preživljavaju a oni koji ne rade tek su ugroženi.

'Nemaština čini čoveka spremnim na sve'.

Građani kako iz urbanih sredina, tako i iz ruralnih su izrazili svoje nezadovoljstvo bezbednošću i sigurnošću ljudi i njihovom zaštićenošću od kriminala. Počinioci krivičnih dela, iako su poznati i policiji i javnosti se ne procesuiraju. Još jedan faktor koja ih čini nesigurnim jeste povećana kriminalna aktivnost na javnim mestima, a službe koje bi trebalo da se bave suzbijanjem i penalizovanjem kriminala ne rade svoj posao, korumpirane su i spore. Veliki broj nerešenih slučajeva kada su teška krivična dela u pitanju unosi strah u sve zajednice. Narkomanija i trgovina drogom je uzela maha, i predstavljaju veliku pretnju po sigurnost, a i deca se ne osećaju bezbedno u blizini takvih grupa, koje vrbuju nove članove u blizini škola, naročito noću kada je njihova aktivnost povećana. Postoje

organizovane grupe prosjaka koje se dovode iz drugih gradova... Sve ove pretnje, mogu se izraziti kroz nekoliko stavki, a to su:

- Trenutno ne postoji poverenje u sistem, zakoni se ne poštuju i pravda je veoma spora.
- Država treba da stane iza svakog građanina, ali to ne čini.
- Korupcija je ta zbog koje sistem ne funkcioniše.
- Zakoni, koji su teoretski dobri se ne primenjuju.
- Cena ljudskog života je srozana na najmanji mogući nivo.
- Tužilaštvo ne procesuirá počinioce kriminalnih dela.
- Tužilaštvo i sud su ti koji ne rade svoj posao i uglavnom zakažu, jer se čak i na hitne slučajeve čeka mesecima.
- Saobraćajna ne-bezbednost je veliki problem, jer se propisi ne poštuju, ni od strane pešaka ni od strane vozača.
- Ne sprovode se zakoni o mobingu na poslu pa se ljudi osecaju nesigurno i ugroženo od strane poslodavaca.
- Zakon je suviše blag prema prestupnicima, a naročito prema maloletnim delikventima.

'Upravo oni koji treba da čuvaju bezbednost generišu nesigurnost.'

- "Javne institucije nisu servisi građana, kao što bi trebalo da bude, već je obrnuto-građani su tu da servisiraju institucije."
- Po mišljenju građana, institucije koje treba da budu servisi građana, ne rade na zadovoljavajući način. Takođe, građani uočavaju da **institucije ne saraduju međusobno**, i tako ograničavaju ostvarivanje ljudskih prava. Smatraju da su birokratske procedure jako komplikovane, a građani nedovoljno obavešteni o svojim pravima, pa je samim tim njihov pristup nekim službama ograničen.

'Postojanje dvostrukih aršina kod države kada je u pitanju Novi Pazar je takođe pretnja po sigurnost.'

- Socijalne službe ne rade dobro i jako je teško ostvariti prava na povlastice zbog lošeg materijalnog stanja, što je naročito otežano poljoprivrednicima koji imaju gazdinstva ili vlasnicima zemljišta koje se ne obrađuje
- Građani su malo obavešteni o pravima koja mogu da ostvare kod institucija- npr. ne postoji saznanje o mogućnostima poljoprivredne stručne službe;
- Generalno postoji nepoverenje u institucije
- Građani seoskih mesnih zajednica smatraju da su birokratske procedure spore i komplikovane, da institucije nemaju interes da ubrzaju donošenje odluka i izdavanje dokumenata, a da građani nisu dovoljno edukovani i informisani da bi znali koja su njihova prava i na koji ih način mogu ostvariti. S druge strane, zakoni su tako koncipirani da najsiromašniji članovi zajednica najteže ostvaruju prava, i da će se s vremenom njihovo siromaštvo uvećavati baš zbog primene istih.
- Uz institucije građani često bezuju termin korupcija, koj je identifikovan kao problem na svim nivoima ostvarivanja prava-od zapošljavanja, preko lečenja, do obrazovanja. Takođe, generalno

svi građani smatraju da postoji izvestan nivo diskriminacije ovog dela države zato što su u njemu većinski narod Bošnjaci. Ljudi se zapošljavaju preko veza, para...Mozgovi se odlivaju u inostranstvo .Stranačko zapošljavanje je takođe veliki problem.

- Korupcija je društveni problem, a ne individualni izbor, ali se jako teško iz nje izvući jednom kada se pojedinac uplete u taj krug.
- Korupcija je prisutna svuda.

‘Građani svih zajednica su se složili da je obrazovna sigurnost na nižem nivou nego što je ikada bila’.

- Obrazovanje i prosveta potpuno obezvređeni, prosveta je izgubila karakter i deca nisu obrazovana i vaspitana kako treba. Do diplome se dolazi lako, bez znanja, u škole se upisuje na osnovu poznanstva, nastavnici su korumpirani ili nezainteresovani da prenesu znanje, ili pak, i sami nedovoljno obrazovani da bi podučavali druge. Roditelji, s druge strane, u stalnoj jurnjavi za zaradom nemaju vremena da se posvete deci, a takva sprega nemara i nemanja vremena čini da dobijamo generacije dece koja odrastaju na bazi poremećenog sistema vrednosti i ponašanja koje uče na ulici, preko medija i društvenih mreža. Ono što je po mnogima najgore, obrazovanje nije garant zapošljavanja, masovno se proizvode kadrovi koji nisu potrebni, mladi koji upisuju fakultete u startu znaju da neće lako naći zaposlenje. Tako mnogi svoje obrazovanje nastavljaju iz čiste dokolice.
- Obrazovanje nikom ne garantuje uspeh, već snalažljivost. Ljudski kvaliteti nisu bitni.
- Mnogo dece i mladih je pod uticajem lošeg TV programa, posebno realityja čiji učesnici postaju uzori i koje dobar deo ove populacije oponaša.
- Obrazovanje je dostupno, ali ne garantuje građenje karijere.
- Obrazovanje je ravno nuli.
- Na fakultetima se ne dobija znanje.
- Deca koja nemaju "leđa" ne mogu da ostvare pravo na obrazovanje.
- Politika fakulteta u NP je takva da ne prilagođavaju svoju ponudu potražnji tržišta.
- Deca su sada prepuštena ulici da ih ona vaspitava, roditelji nemaju vremena, a ona na ulici vide svakojake grozote.
- Sigurnost ugrožava potpuno poremećen sistem vrednosti, a dobrih primera je malo ili ne postoje.
- Standarde postavljaju oni koji imaju novca i razmeću se, ali se na taj način izaziva i revolt kod manje imućnih ljudi
- Interesantno je da su građani prepoznali ekološku nesigurnost u svojim zajednicama, pa su istakli da:
- Ne vrši se prečišćavanje otpadnih voda te se tim zagađuju reke, a pošto su one pune smeća, vrlo često se izlivaju i plave useve, koji zbog toksičnih materija propadaju ili se ne mogu dalje koristiti za ishranu.
- Dolazi do česte pojave bolesti, naročito kod mlađe populacije, zbog zagađenosti vode.
- Ekološka sigurnost je na niskom nivou. Zatrpani smo smećem. Svest ljudi o ekološkoj sigurnosti je jako niska. Ljudi ne brinu, sami sebe ugrožavaju.

- Nemamo pristup zdravoj hrani- i ona 'domaća' koju kupujemo je iz sredine i zemljišta zatrovanog NATO bombama.
- Građani su takođe izdvojili jedan važan činilac koji u njihove živote unosi strepnju i neizvesnost. To su podele na političkoj i verskoj osnovi. Građani smatraju da su se tenzije između dveju frakcija Islamske zajednice smirile u poslednje vreme, ali da njihovo nejedinstvo utiče na kvalitet života meštana, koji ne mogu obavljati verske dužnosti u istim džamijama, već se dele na frakcije. Takođe im smeta što je u stvari ta podela politički instruisana.
- Sprega između politike i verskih zajednica, kao i problemi i netrpeljivost između dve islamske verske zajednice čini zajednicu podeljenom.
- Politički faktor je jako važan činilac sigurnosti.
- Politička sigurnost je na niskom nivou jer politika utiče na sprovođenje pravde.
- Građani su procenili da je situacija što se tiče međuetničkih odnosa bolja nego pre, makar ako se zagleda površno, ali da latentna pretnja od etničkih konflikata uvek postoji. Takođe, građani misle, i tu se slažu i građani seoskih i gradskih zajednica, da država zloupotrebljava multietničnost Novog Pazara da bi od njega napravila trusno područje koje po potrebi aktivira kada se situacija na vrhu zakomplikuje, i da je stav države prema njemu jako interesantan. Takođe su zaključili da radikalne političke partije produbljuju jaz između Bošnjaka i Srba. Međuetnički odnosi su takvi da su Bošnjaci navikli da žive u državi srpskog naroda, i navikli su da se druže sa Srbima, i međuetničkih sukoba nema, ali judi se unutar svojih etničkih grupa osećaju nesigurno zbog svojih stavova, kada njihovi stavovi odstupaju od stavova većine. Najmanje su bezbedni oni koji su neutralni ili svoji, Percepcija je da su svi negde svrstani i svaki građanski aktivizam se svrstava u neku grupu.
- Sve grupe koje su radikalne smanjuju osećaj sigurnosti.
- Tenzije se dižu u neakvim specifičnim situacijama-kao što su sportski događaji, izbori, i ljudi se tada osećaju manje sigurno, a veliki broj pripadnika specijalne policije na terenu umesto da uliva sigurnost, dodatno pogoršava situaciju.
- Mediji jako doprinose kreiranju osećaja nesigurnosti, jer doprinose zaoštavanju konflikata.
- Novi Pazar je imao loš imidž i izgledao nesigurnije nego što jeste, ali sada lokalna samouprava i vlada rade mnogo na poboljšanju imidža ali i saradnje sa ovim regionom.

'Etnički sukobi su uglavnom instruisani spolja, a kada se to desi, onda ljudi, pojedinci, čine sve da bi se situacija umirila i tenzije spustile.'

Građanima je postavljeno pitanje da li su svi članovi njihovih zajednica jednako sigurni. Većina participanata se složila da **su žene manje sigurne od muškaraca**. Na selu se ta nesigurnost ogleda se u tome što imaju manje mogućnosti da nađu zaposlenje, a i one koje imaju to ne mogu jer ne postoje na selu ustanove za decu predškolskog uzrasta, dok su gradu su žene više izložene nasilju na javnim mestima.

'Žene su manje sigurne od muškaraca, jer su manje obrazovane, imaju ograničen pristup informacijama, a u seoskim sredinama često nemaju ista prava kao muškarci.'

Žene manje ulaze u sukobe i konflikte pa su u tom smislu zaštićenije od muškaraca, ali su znatno manje sigurne u pogledu zlostavljanja i nasilja, u čemu se slažu građani seoskih i gradskih mesnih zajednica.

Građani gradskih mesnih zajednica takođe su konstatovali da se **žene češće nalaze na udaru ekstremnih verskih grupa** (zbog strogih pravila oblačenja i ponašanja koja se u tim grupama poštuju). Svi građani su izrazili veliku zabrinutost za decu, i smatraju da su **deca ugrožena grupa u zajednicama**. Njihova sigurnost je na niskom nivou, počev od ulica kojima lutaju psi lutalice, preko gustog saobraćaja, neosvetljenih puteva kojima vozači voze neprilagođenom brzinom, nepostojanja školskih autobusa koji bi u školu dovozili decu koja žive po više kilometara daleko od škole, do mračnih školskih dvorišta i nedostatka školskih policajaca. Takođe su identifikovali cyber criminal i vršnjačko nasilje, kao trenutno najozbiljniju pretnju koja ugrožava sigurnost najranjivije populacije. Kao najveće probleme naveli su:

Mnogo mladih ne radi i prepušteno je ulici. Besposlene mlade najlakše je vrbovati i uvesti u neke nelegalne aktivnosti. Zato je nivo maloletničke delikvencije visok. Zaslugu za to jednim delom nosi zasluge kazneni sistem i zakon o maloletnicima, koji je suviše blag.

Vršnjačko nasilje je veliki problem. Škole se uglavnom trude da zataškaju takve slučajeve.

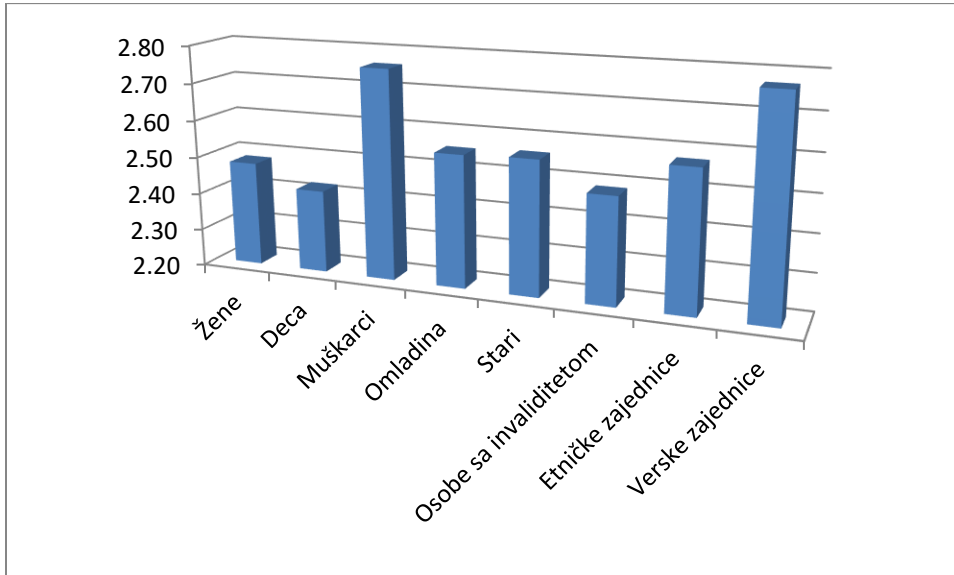
Mnogo dece trpi nasilje, ali ga ne prijavljuje. Kada problem dođe do CSR, onda je već kasno.

- Ključna stvar u iskorenjivanju problema vršnjačkog nasilja je u roditeljima, da oni prepoznaju neke elemente nasilja.
- Nema dovoljno školskih policajaca, koji treba da imaju poseban certifikat da bi radili u školama.
- Vršnjačko nasilje je jako rašireno, a ljudi su postali imuni na to, učenici nisu ni svesni da je to što rade nasilje, već je to opšte prihvaćeni model ponašanja.
- Škola nema pravo kontrole nad stvarima koje deca unose u školu.
- Nastavnici u školama su trenutno ugrožena lica i oni treba da dobiju status službenog lica.
- Deca su posebno ugrožena i žrtve su prevara putem interneta.
- Romska deca se iskorišćavaju i teraju na prosjačenje.

'Bezbednost dece i adolescenata je jako ugrožena i ovoj populaciji treba posvetiti puno pažnje.'

Generalno, svi građani zaključuju da su **bogatiji ljudi sigurniji od siromašnih** u svakom pogledu. Siromašni ljudi su ranjivi, kao i oni koji nisu edukovani i informisani, jer je na taj način njihovo poznavanje sopstvenih prava nedovoljno, pa samim tim i njihova primena u praksi. Takođe su došli do zaključka da su stare osobe u seoskim zajednicama ugrožene zbog nemogućnosti da ostvare pravo na zdravstvene usluge, a često i zbog fizičke izolovanosti i nedostatka infrastrukture.

Na pitanje da ocee koliko su sigurne grupe građana u njihovoj zajednici, u anketi, građani su žene, decu, stare i osobe sa invaliditetom identifikovali kao najugroženije. Zamoljeni da ocene sigurnost pojedinih grupa u zajednici ocenama od 1 do 5, gde je 1 potpuno nesigurno a 5 potpuno sigurno, građani su odgovorili ovako:

Ocjena sigurnosti pojedinih grupa građana (1-potpuno nesigurno; 5-potpuno sigurno)

Na pitanje da li u njihovom okruženju postoje neke grupe ljudi, registrovane ili pak neregistrovane koje ugrožavaju sigurnost, građani seoskih mesnih zajednica identifikovali su uglavnom ljude koji se bave organizovanom trgovinom belim robljem, prostitucijom i kriminalom. Građani gradskih mesnih zajednica, pored narkomanije i uličnog kriminala, kao i neažurnostu organa reda i njihove sporosti u pronalaženju i kažnjavanju počinioca krivičnih dela, identifikovali su još neke grupe koje čine da se oni u svom okruženju ne osećaju potpuno sigurnim. Izdvojili su navijače, i njihovo nasilje što na terenima, što izvan njih. Oni su izneli da:

Navijačke grupe ugrožavaju druge ljude.

Postoje grupe ekstremnih navijača fudbalskog kluba, čiji su lideri uglavnom neobrazovani, problematični, čak i prestupnici. Navijači se zloupotrebljavaju u političke svrhe.

Takođe, učesnici fokus grupa smatraju da postoji ekstremizam u određenim granicama, i većina građana ga osuđuje, ali priznaje da to može da se pojavi kao problem u zajednici. Dok građani seoskih mesnih zajednica smatraju da u male zajednice ekstremizam dolazi iz većih mesta, ali takođe tvrde da **ne bi dozvolili da ekstremizam uzme maha** i sprečili bi da ugrozi život u njihovoj zajednici, građani gradskih zajednica su identifikovali ovaj problem, i sagledali ga iz različitih uglova. I sami priznaju da je pojava ovakvih, neregistrovanih verskih grupa, u vreme kada su se tek pojavile, pre desetak godina, izgledala strašno jer "ljude plaši ono što im je nepoznato". S vremenom, kažu, ljudi su navikli na njihovo postojanje, i oni su se na neki način *utopili*, mada su građani priznali da ponekad "kod nekih ljudi njihovo utapanje u okolinu izaziva veći strah nego kada su bili izolovani". Takođe, oni smatraju da situacija nije dramatična kao pre nekoliko godina, jer su mnogi ekstremni vernici bili jako bučni i agresivni, ali su se povukli, a mnogi su se uplašili od policijskih akcija.

Učesnici fokus grupa iz grada su izneli mišljenje da je segregacija vernika u Novom Pazaru je jako velika, i ima dosta onih koji prakticiraju veru u nekim prostorijama koje nisu izvorno sagrađene u tu svrhu. Među njima ima i miroljubivih, ali ima i onih među kojima ima potencijala za nasilje, ili, kako bi jedan od učesnika rekao Postoje ekstremne verske grupe koje svoju različitost demonstriraju na pogrešan način. Takođe, većinsko mišljenje je da:

U ekstremističkim grupama obično se nalaze nestabilne ličnosti, psihički ili ekonomski. Ekstremisti traže nestabilne osobe koje je lako regrutovati. A osobe koje su postale ekstremni vernici su uglavnom bili esktrerni nepoštovaoci sistema, problematične osobe koje se nisu pronašle.

'Ekstremizam je takva ideologija gde vernike prvo uče onom što ih razlikuje od ostalih, pa zatim onom što ih čini muslimanima'.

Razloge za nastajanje ovakvih grupa učesnici su sagledali sa više aspekata. Dok su jedni mišljenja da Svetska desavanja utiču na nas, kao i regionalna dešavanja, drugi misle da se ne mogu sve ove grupe gledati u svetlu svetskih desavanja, i da ne znači neminovno da su i ove grupe koje postoje u Novom Pazaru sklone nasilju. I kod gradskih i kod seoskih zajednica, deo učesnika misli da je priča o islamskom terorizmu je instruisana spolja kao mogući uzrok nekog budućeg konflikta. Ono u čemu se većina slaže je:

Ove grupe javljaju se kao posledica ekonomske nesigurnosti, nemanja posla, viška slobodnog vremena.

Islamska zajednica snosi odgovornost za pojavu ekstremizma, jer su se u procepu našli neopredeljeni, a neki su to zloupotrebili, nude alternativna rešenja.

Postoje organizovane verske grupe koje pogresno interpretiraju veru, odnosno čija se verska ubeđenja zasnivaju na pogrešnom tumačenju Kur'ana

ISIS se zloupotrebljava u promotivne svrhe, i mladi ljudi se guraju u propast.

Ove ekstremističke grupe su podstaknute vođama postojećih zajednica otišle u ekstrem. Oni procenjuju ko je dobar vernik i vrše klasifikaciju.

I mlađa populacija se slaže da su ove neregistrovane grupe sada zašle u razne kutove društva, pa da postoje i deca koja se izdvajaju po načinu oblačenja i ponašanja, ko i po tematici koja ih interesuje i o kojoj razgovaraju i koja su više religiozna nego ostala deca.

Ima problema u porodici, gde deca idu u ekstremne verske grupe, a roditelji se s tim ne slažu.

Strahovi koje građani prepoznaju kod sebe a vezano za budućnost njih, njihove dece, prijatelja, komšija (u oblasti ljudske sigurnosti)?

Posle iscrpnih odgovora na prva dva pitanja, facilitaorke su zamolile građane da sagledaju sve činioce koje su nabrojali kao odgovore na prva dva pitanja, i razmisle o tome šta ih plaši kada pomisle na budućnost-šta su pretnje ili rizici koje bi u budućnosti mogli činiti da se oni ne osećaju sigurnim. Građani smatraju da je neizvesnost u nešto što je stalno prisutno u njihovim životima, u svim njihovim

aspektima. Većina građana je identifikovala ekonomski faktor kao jedan od najznačajnijih činilaca na kom se zasniva osećanje sigurnosti ili nesigurnosti. Postoje strahovi da će ekonomska kriza postati još veća, a građani i država sve siromašniji. Takođe, građane brine da ne dođe do nekih iznenađenja od strane faktora koje oni ne mogu da kontrolišu. U seoskoj sredini, gde nema posla i kriza je još evidentnija, dolazi do iseljavanja mladih, poljoprivreda polako zamire, a njihova budućnost izgleda mutno i neperspektivno.

Strah od ekonomske nemoći, što je posledica nezaposlenosti, odnosno strah od gubitka postojećeg posla;

Strah za budućnost poljoprivredne proizvodnje, odnosno od poljoprivredne politike na državnom nivou koja trenutno nije povoljna po poljoprivredne proizvođače. Otkupna cena mleka je niska, cena goriva visoka, a cena stoke je takođe jako niska;

Strah od odumiranja sela i iseljavanja.

Učesnici sa područja grada ovoj grupi odgovora dodali su još neke strahove. Ono što sumira sve strahove je strah da ne dođe do još veće ekonomske krize.

Najveći strah koji je vezan za budućnost je vezan za ekonomsku nesigurnost.

Nepostojanje perspektive za budućnost je veliki strah. Činjenica je da demografski idemo napred ali grad ne postaje veći, postoji bojazan da će biti premali.

Ono što su neki učesnici izdvojili kao jedan od problema koji je uneo nesigurnost u njihove živote, od koga se jako plaše, jeste strah od iznenađenja od strane države. Strah za budućnost-strah od gubitka posla, ekonomske nesigurnosti, strah od inflacije, a građani se takođe boje onoga što donosi korupcija i nepotizam.

Jedan od učesnika je rekao:

"Ono što nas generalno jako plaši i čini nesigurnim je strah od iznenađenja od strane države-kao što je bila odluka o smanjenju ličnih dohodaka koja je naročito pogodila prosvetne radnike, čiji je životni standard srozan."

Ljude najviše plaši osećaj neizvesnosti.

Egzistencijalna pretnja je suština svih strahova.

Postoji strah da ovakva situacija ne kulminira, da dođe do nereda na marginama društva.

Građani svih zajednica izrazili su svoje strahove vezane za situaciju u zdravstvu. Jednoglasno su zaključili da se plaše nekih ozbiljnijih bolesti, jer sumnjaju u kapacitet zdravstvenih ustanova, stručnost lekara, njihovu odgovornost i posvećenost poslu. U seoskim zajednicama je udaljenost zdravstvenih ustanova takođe razlog za brigu, kao i nefunkcionisanje seoskih ambulanata u naseljima gde objekti postoje. Kao glavni problem ističu korumpiranost zdravstvenih radnika i ekonomsku nemoć građana da zdravstvene usluge potraže u privatnim zdravstvenim ustanovama gde je tretman pacijenata brži i bolji. Odnos lekara prema pacijentima je jako loš, a kvalitetna zdravstvena zaštita nedostupna. Kada je

u pitanju zdravstvena sigurnost ispitani građani su rekli da je ono što ih plaši i brine, a vezano je za budućnost:

Skupoća zdravstvenih usluga za ljude bez zdravstvenog osiguranja;

Strah od bolesti jer postoji opšte nepoverenje u zdravstveni sistem i u lekare koji nisu zainteresovani da pacijente uspešno leče.

Postoji strah od nekompetentnog medicinskog osoblja, od velikog broja medicinskih sestara koje se fabrikuju tako što vanredno završavaju srednju školu, a onda nalaze posao u zdravstvenim ustanovama preko veze.

Strah što država nema para da leči bolesnu decu.

Učesnici fokus grupnih diskusija iskazali su zabrinutost za svoju decu, odnosno za njihov pristup kvalitetnom obrazovanju. Naime, ono što njih brine je:

Strah od lošeg imidža Bošnjaka/muslimana u očima drugih građana Srbije, u svetlu nedavnih događaja u svetu. Roditelji nerado šalju decu da se obrazuju van Novog Pazara, iz straha da ta deca beće biti tretirana jednako kao ostali građani, već će imati problema zbog svoje verske/etničke pripadnosti.

Bošnjačka omladina je se plaši nacionalne diskriminacije prilikom upisa na fakultete u Srbiji, kao i u toku školovanja.

Strah uošte za generacije koje dolaze, jer za njih nema nikakve perspektive, nemaju pristup kvalitetnom obrazovanju, a ni zaposlenju.

Za sve ljude koji imaju decu, postoji strah za njihovu budućnost, jer su realnost i one vrednosti kojima roditelji uče decu u suprotnosti.

Zato su njihova deca uglavnom prinuđena da studiraju u Novom Pazaru, i tako biraju samo one obrazovne profile koji su dostupni na ovdašnjim fakultetima, a to su uglavnom profili kojima je tržište rada prezasićeno i oni u startu znaju da neće lako naći posao. Samim tim, i njihova budućnost ima malo šanse da se razlikuje ili bude bolja od života koje njihovi roditelji vode, a to je jedan od strahova koje su roditelji dece iskazali:

"Roditelji se plaše da će im deca ostati u zajednici i živeti njihove živote".

Za seoske mesne zajednice karakteristično je to da se ljudi često sukobljavaju oko imovinskih odnosa, pa je građane pojedinačno strah da ne dođu neku konfliktnu situaciju. Ono što je većina građana identifikovala kao stalni strah vezan za budućnost, a to je strah od etničkih ili verskih sukoba. Oni smatraju da je Novi Pazar odlično područje za izazivanje nemira i sukoba, i da ga država poteže kada god se republičke vlasti nađu u centru neke afere ili nerešenih pitanja, da bi se skrenula pažnja sa gorućih problema. U vezi s tim, građani se najviše plaše oružanog sukoba ili građanskog rata.

Postoji strah od etničkih sukoba, jer država čini sve kako bi podigla tenziju među ljudima;

Postoji i strah od dubljih konflikata, koji bi mogli prerasti u nešto veće;

Strah od izbora i konflikata tokom izbora.

Strah od rata-ovde je dovoljna iskrica pa da se sve razbukta.

Jedan broj građana izrazio je svoje strahove u vezi sigurnosti i bezbednosti omladine, da uvek postoji strah za mlade da se ne okrenu porocima, da se ne nađu ugroženi od strane nekih kriminalnih grupa, da ne nastradaju u saobraćaju, itd. Mlađa populacija se izjasnila da je ono što njih trenutno najviše plaši cyber kriminal, odnosno zloupotreba podataka sa interneta i narušavanje privatnosti. Cyber kriminal je takođe jedan od načina na koji funkcioniše vršnjačko nasilje. Mladi su kao svoje strahove naročito izdvojili sledeće:

Strah od cyber kriminala i zloupotrebe privatnosti kako od vršnjaka, tako i od neznanaca sa interneta je jako izražen.

Strah od uticaja lošeg društva, od prevara i narkomanije.

Prisutan je i strah od nezaposlenosti, pa mnogi planiraju odlazak u inostranstvo nakon završetka školovanja.

Strah od pogrešnog razumevanja omladine

Strah od odliva mozgova

Svi građani konstatovali su da im se situacija u državi i društvu uopšte ne dopada, a što se toj situaciji ne nazire kraj, i strah ih je da ne bude još gore. Oni smatraju da većina građana živi ispod proseka, čak i oni koji rade. Ono što unosi nemir u živote građana i što su oni prepoznali kao važne faktore su:

Strah od sve komplikovanijeg i težeg načina ostvarivanja prava

Strah od zakona, koji su rigorozni, i uglavnom 'udaraju' na siromašne.

Strah od nedostatka slobode govora

Brine me da ovom sistemu nema kraja, izlaza nema. Većina ljudi je nezadovoljna ali smo se navikli na situaciju.

Zadovoljni su samo oni koji kreiraju ovakav sistem.

Postoji strah od odnosa Vlade prema ovoj sredini-i dalje se u ovaj region ne ulaže, a bez investicija nema zapošljavanja, a to opet proizvodi nesigurnost.

Građani su zaključili da su trenutno mirniji što se tiče divljanja navijača, i smatraju da su oni malo uplašeni od strane države. Takođe smatraju da više ne postoji potencijal za sukobe između dveju Islamskih zajednica, jer su ih ljudi "pročitali".

Raskol između dve Islamske zajednice više nije aktuelan problem, a lideri su izgubili kredibilitet.

Takođe smatraju da se zajednica adaptirala na svakojake grupe, koje sada rade zaklonjene od strane većine, ali da trenutna situacija u svetu unosi strah u njihov život, pa se pitaju što se ne bi i nama dogodilo ono što se ovih dana u svetu dešava svakodnevno. Njihova mišljenja o neregistrovanim grupama se kreću od tih da su one bezopasne, do mišljenja da ih to što su mane primetne ne čini i manje opasnim. Ono što je interesantna činjenica, a koju smo ustanovili intervjuom sa jednim od pripadnika neregistrovane grupe, jeste da ima mnogo neregistrovanih verskih grupa koje funkcionišu

odvojeno, koje ne sarađuju međusobno i neguju samo njima svojstven način života. Čak i među njima, postoje podele na "desnicu" i "levicu", na manje ili više militantne. Tako neki kažu da je stvar verskog ekstremizma je uglavnom politizirana, i da ne postoji realna opasnost od delovanja neke od tih grupa, jer su one izvikane. Međutim, neki misle da

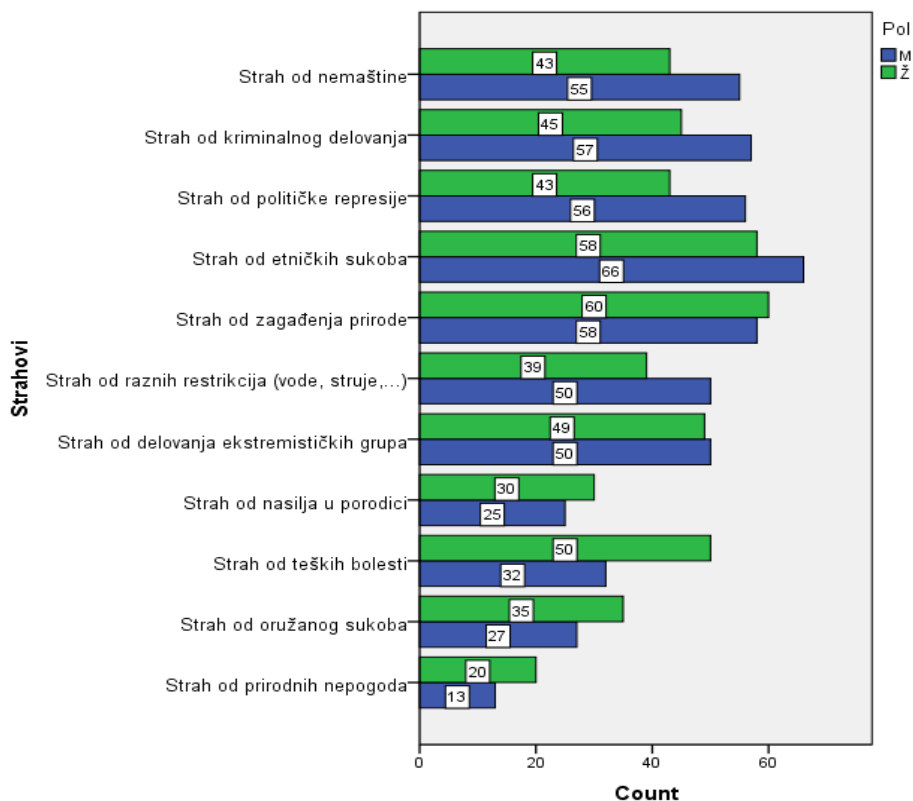
Ekstremistički napadi se dešavaju svuda, pa bi se mogli desiti i nama, jer ovde postoji opasnost kao i svuda.

Postoji bojazan da neki od vernika koji paktikuju Islam na svoj način ne zastrane, ali ih ipak nema toliko koliko se to medijski predstavlja.

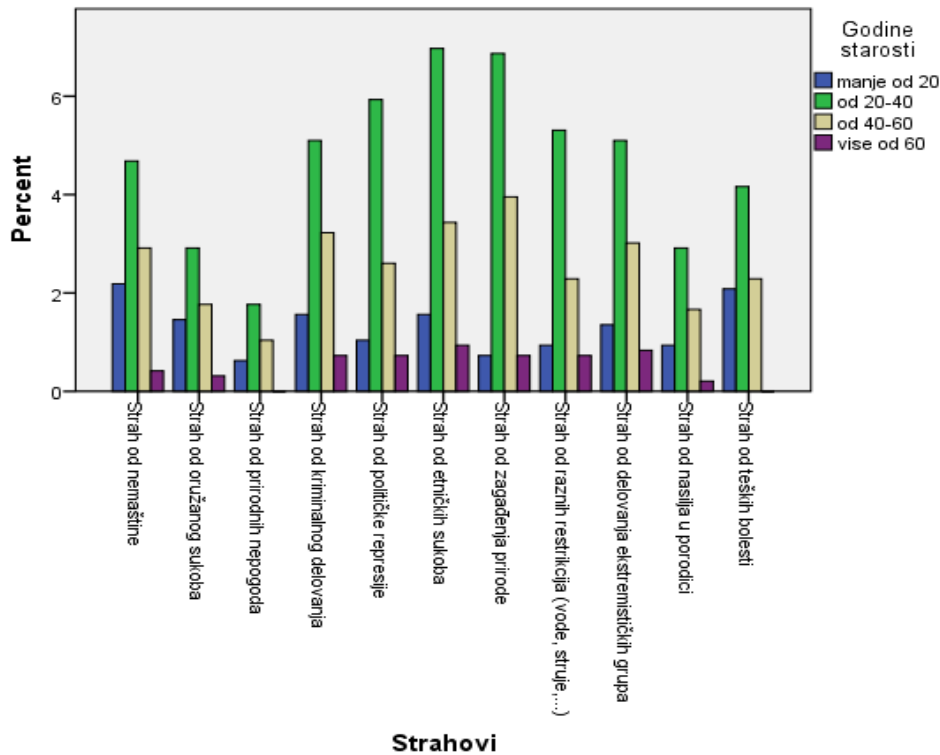
Strah od ubačene terorističke grupe, i da se svi poubijamo međusobno.

Ispitanici su naveli i da ih plaši nuklearni rat, nelegalna gradnja, zagađenje okoline, ali su takođe istakli i jednu važnu stvar:

Društvene mreže i različite kampanje koje se vode preko društvenih mreža i medija mogu poljuljati stabilnost i sigurnost.

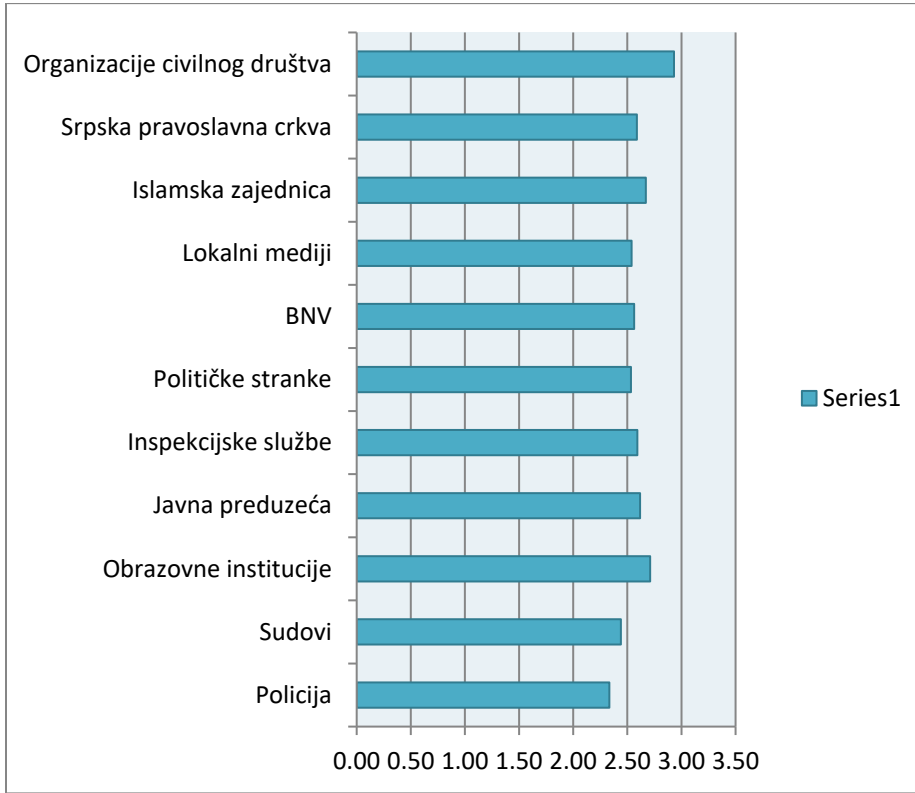
Anketom je utvrđeno da se ispitanici muškarci najviše plaše etničkih sukoba, zagađenja okoline i kriminalnog delovanja, a žene etničkih sukoba, zagađenja okoline i teških bolesti. Takođe je utvrđeno da se oko 49% ispitanih žena i 50% muškaraca plaši delovanja ekstremističkih grupa.

Takođe je utvrđeno da su za budućnost najviše zabrinuti građani starosti od 20-40 godina, pri čemu su i njihovi najjači strahovi vezani za etničke konflikte, zagađenje okoline, kriminalno delovanje i ekstremističke napade.

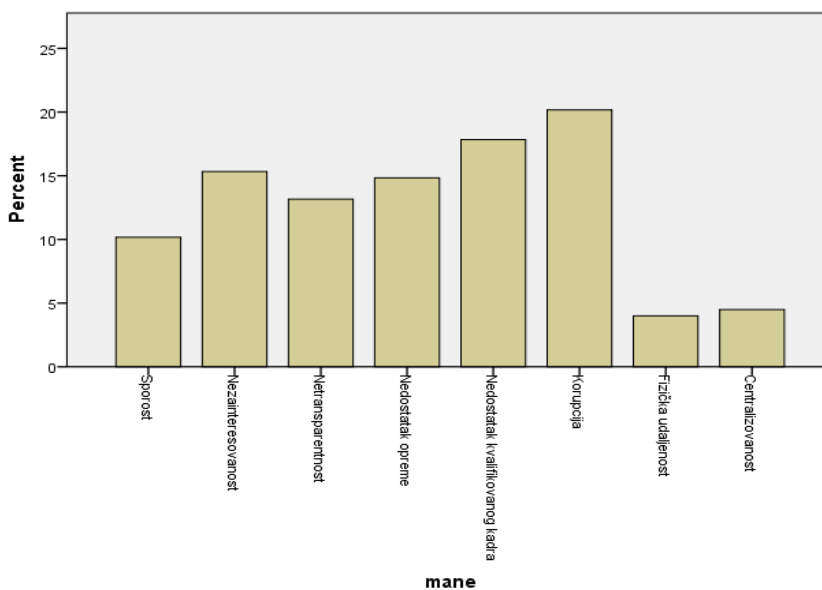
ULOGA INSTITUCIJA U OBEZBEĐIVANJU LJUDSKE SIGURNOSTI

Građane smo putem ankete zamolili da ocene rad pojedinih institucija koje su bitne za uspostavljanje i očuvanje sigurnosti u zajednicama ocenama od 1 do 5, gde 1 znači da ne rade ništa, a 5 da rade odlično, i dobili smo sledeće rezultate:

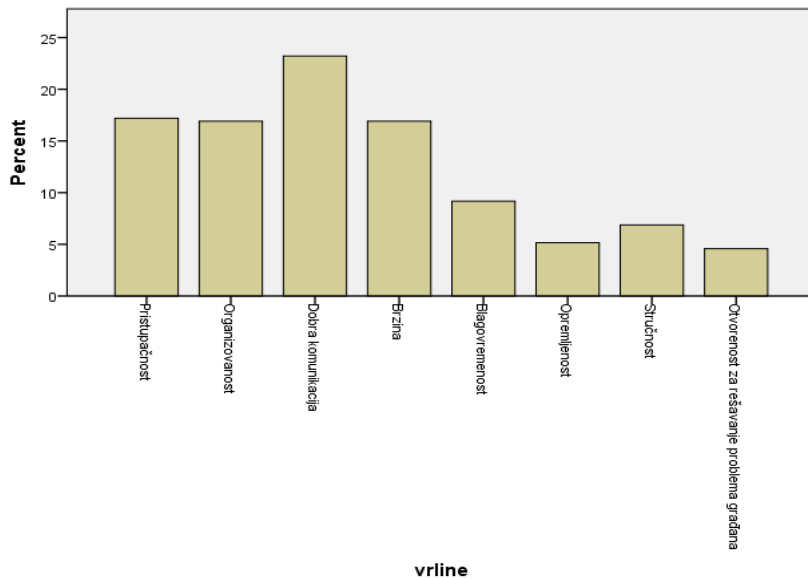

Nijedna od pomenutih institucija nije dobila najveću ocenu, a OCD su ocenjen najvišom ocenom od pomenutih, a to je ocena 3. Najniže je ocenjena policija, na čiji su rad građani u fokus grupama takođe imali mnogo zamerki.

Na pitanje koje su najveće mane u radu institucija, ispitanici u anketi su odgovorili na sledeći način:

Najveća mana institucija koje se bave bezbednošću i u tome se složila većina ispitanika je korupcija, a za njom su nedostatak kvalifikovanog kadra i nezainteresovanost za rešavanje problema građana. Po mišljenju građana, centralizovanost institucija i fizička udaljenost nisu nedostaci koji utiči na njihov kvalitetan rad.

S druge strane, ispitani građani misle da su prednosti institucija, kako na lokalnom tako i na republičkom nivou, dobra komunikacija, organizovanost i pristupačnost. Mali broj građana, samo oko 5%, složio se da su prednosti institucija opremljenost i otvorenost za rešavanje problema.

A na fokus grupama, pošto su građani izneli svoje probleme, strahove i strepnje po sigurnost, i pošto je zaključak koji su svi prihvatili da bi institucije trebalo više da rade na unapređenju sigurnosti, facilitatorke su postavile i pitanje koja bi to bila njihova uloga. Odgovori su bili raznoliki, ali se u velikoj meri u njima reflektuju odgovori na prethodna pitanja.

Prva grupa odgovora se odnosila uglavnom na poboljšanje komunalne infrastrukture i usluga-odnošenje smeća, izgradnju puteva, čišćenje reka, postavljanje električnih stubova i osvetljenja, itd. Ovi odgovori potekli su od strane ispitanika koji žive u seoskim mesnim zajednicama.

Jedna od bitnih stavki je i prevencija poplava i bolji rad timova za reagovanje u kriznim situacijama.

Sledeća grupa odgovora u seoskim mesnim zajednicama bila je usmerena ka poboljšanju ekonomske sigurnosti, odnosno podsticanja osnovne delatnosti -poljoprivrede. Građani su izneli više ideja i sugestija za unapređenje poljoprivrede u njihovim zajednicama, ali i za revitalizaciju i oživljavanje gotovo zamrlih zajednica :

- Trebalo bi osmisliti dugoročni plan za poljoprivrednu proizvodnju;

- Bilo bi dobro nabaviti opremu koja bi omogućila poljoprivrednicima da počnu sa uzgajanjem novih kultura, kao što je jagodičasto voće i efikasnije obrađivanje zemljišta;
- Treba promovisati poljoprivredu kod omladine.
- Porez na imovinu bi trebalo da bude smanjen.

“Odnos institucija i društva je ograničen jer postoji određen deo populacije koji ih jednostavno ne prepoznaje kao institucije od značaja.”

Građani su takođe smatrali da im je potrebna dodatna edukacija u smislu načina ostvarivanja prava i administrativnih procedura, kao i informatičko opismenjavanje da bi imali bolji pristup informacijama. Oni misle i da:

Treba da se poradi na uprošćavanju procedura i informisanju građana o njihovim pravima;

Potrebno je približiti institucije građanima i učiniti ih otvorenijim za njih

Ispitanici takođe misle da neke institucije ne rade svoj posao dobro, pa smatraju da bi policija trebala da radi bolje ali i tu su još i mnoge druge institucije i ustanove, kao recimo inspekcija rada koja treba da bolje radi, i vrši kontrolu nad radom kako noćnih barova, čije bi radno vreme trebalo ograničiti, tako i privatnih preduzeća koje treba primorati da poštuju zakon i osiguraju svoje radnike, kao i sud i tužilaštvo koji kao takvi treba da se staraju da oni koji krše zakon trpe posledice. Svi se slažu da se institucije ograđuju od problema ukoliko nisu sigurne u svoju nadležnost ili nema razvijene procedure za postupanje u nekim slučajevima, pa se često dešava da ljudi lutaju od jedne do druge tražeći pomoć. Kako su građani naveli:

Institucije treba da znaju kako da postupe u situacijama kada prepoznaju problem.

Postoji više karika u lancu koje su odgovorne za suzbijanje nekih pojava.

‘Kada sve institucije imaju isti cilj i rade na rešavanju problema, onda ga je moguće rešiti.’

Jedna od stvari koja je od istinske važnosti je i poboljšanje veza i saradnje između institucija, što su građani identifikovali kao jednu od najvažnijih stavki kada je u pitanju sigurnost:

Institucije bi trebalo da funkcionišu bolje, trebalo bi uspostaviti saradnju između NSZ, ZZO, Poreske administracije, itd. ;

Trebalo bi jasno podeliti nadležnost institucija

Bilo bi korisno da institucije znaju kako funkcionišu druge institucije, da bi znale koga gde da usmere i potraže pomoć.

‘Institucije treba da se uhvate u koštac sa problemom, umesto da ga zataškavaju zbog svog rejtinga.’

Učesnici fokus grupa su imenovali konkretne aktivnosti koje bi trebalo izvoditi da bi se sigurnost mlađe populacije unapredila. Oni smatraju da sa decom i omladinom radi nekvalifikovan kadar, da u školama nema dovoljno psihologa, i da se situacija može popraviti ako:

Školsko osoblje treba da brine o bezbednosti učenika u školi.

Uloga školskog policajca viđena kao jedna od značajnijih u očuvanju bezbednosti i sigurnosti.

Potrebno je napraviti bolju selekciju učenika prilikom upisa u škole.

Potrebno je da se kazneni sistem u školama primenjuje i pooštri.

Potrebno je vršiti proveru kvalifikovanosti kadra koje radi

Nastavnici treba da dobiju status službenog lica.

Institucije treba da primene pojačani nadzor kod problematične omladine, da se deluje i na jedniku i na porodicu.

Što se tiče pojave ekstremizma i njegovog postojanja među školskom omladinom, participanti smatraju da je najvažnije da zajednica takve pojedince proba da 'prigrli', da ih demistifikuje, da ih ne stavlja u izolaciju već ponudi alternativu. Članovi sportskih udruženja, sportski i prosvetni radnici mišljenja su da je jako bitno da se deca bave sportom i da razvijaju zdrav sportski duh, i da se ne prepuste ulici, već da se angažuju svi koji bi mogli da im pomognu da ne odu previše u ekstrem.

Potrebno je razgovarati sa veroučiteljima, njih osposobiti da rade s decom i tumače im religiju na pravi način.

Islamska zajednica treba da oformi timove koji bi se borili protiv ekstremizma.

Angažman omladine u sportskim aktivnostima čini ih manje prijemčivim za ekstremizam.

'Institucije treba da podrže građane koji bi tada rado učestvovali u aktivnostima'

Građani su zaključili i da bi oni sami mogli da doprinesu tako što bi se udruživali, umrežavali s drugim mesnim zajednicama i ujedinjeno nastupali kako bi iskazali svoje potrebe, radili na ujedinjavanju dveju verskih zajednica i popravljali stanje u svojim zajednicama. Roditelji školske dece i omladine bi trebalo da više prate šta deca rade i organizovano se obrate nadležnim institucijama da potrače zaštitu od cyber kriminala. Svaki pojedinac bi trebao reagovati ukoliko primeti da se u zajednici odvija nekakva aktivnost koja je pretnja po sigurnost. U tu svrhu, institucije treba da imaju razvijene procedure postupanja u određenim slučajevima i jasno podeljene nadležnosti.

Ova publikacija nastala je u okviru projekta "Evropa sa nama: promocija EU vrednosti u jugozapadnoj Srbiji u kontekstu oporavka od COVID-19" koji je podržan od strane ambasade Nemačke u Srbiji. Projekat ima dva osnovna cilja – da unapredi kapacitete i znanja trenutnih i svih budućih pružalaca usluga i donosioca odluka na lokalnom nivou i da uspostavi mehanizam kontinuiranog učenja i izgradnje kapaciteta osoba koje zagovaraju javne politike u skladu sa EU vrednostima na lokalnom nivou.

